

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Martin Turčínek

**Regionální disparity v území Spojeného království
Velké Británie a Severního Irska**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Martin Jurek, Ph.D.

Olomouc 2013

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

Autor (osobní číslo): Martin Turčínek (R10104)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Regionální disparity v území Spojeného království Velké Británie a Severního Irska

Title of thesis: Regional disparities in the area of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Vedoucí práce: RNDr. Martin Jurek, Ph.D.

Rozsah práce: 76 stran, 2 vázané přílohy

Abstrakt: Tato bakalářská práce má za úkol analyzovat a popsat regionální disparity mezi regiony NUTS 2 Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Pomocí sociálních, ekonomických a územních ukazatelů porovnat tyto regiony a identifikovat, které z nich jsou slabé, a které naopak silné. Analýza bude prezentována pomocí tematických map a vývojových spojnicových grafů.

Klíčová slova: regionální disparity, socioekonomická analýza, Spojené království

Abstract: This bachelor thesis aims to analyze and describe the regional disparities among NUTS 2 regions of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Using social, economic and territorial indicators to compare these regions and identify which ones are weak, and which on the contrary strong. The analysis will be presented using thematic maps and developmental line charts.

Key words: regional disparities, socioeconomic analysis, United Kingdom

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Martina Jurka, Ph.D. a v seznamu zdrojů uvedl veškerou použitou literaturu a elektronické zdroje.

v Olomouci dne

.....
podpis

Tímto bych chtěl poděkovat panu RNDr. Martinu Jurkovi, Ph. D. za jeho ochotu, rady a odborné vedení, které mi pomohlo při tvorbě této bakalářské práce. Zároveň bych chtěl poděkovat také své rodině, která mě během celého studia podporovala.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin TURČÍNEK**
Osobní číslo: **R10104**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Regionální disparity v území Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je analyzovat regionální disparity v území Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku na úrovni regionů NUTS2 (ve vybraných charakteristikách případně i NUTS3). Rozbor disparit se zaměří na vybrané socioekonomické charakteristiky těchto územních jednotek, přičemž vedle analýzy současné situace bude zkoumán i vývoj v čase, rámcově od roku 2000. Výsledky analýzy budou prezentovány v grafech a v tematických mapách, s doprovodným textovým komentářem a diskuzí.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Publikace a data Úřadu národní statistiky Spojeného království (Office for National Statistics), dostupné na adrese:
<http://www.ons.gov.uk/ons/index.html>
Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>)
Časopis Regionální disparity (dostupný on-line na:
<http://disparity.vsb.cz/cz/elektronicky-casopis/>)
Oxford Student's Atlas. Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-832581-9.
Rice, P., Venables, A.J., Patacchini, E. (2006) Spatial determinants of productivity: Analysis for the regions of Great Britain. Regional Science and urban Economics 36, 727-752.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Martin Jurek, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **18. dubna 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 18. dubna 2012

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HMCP	Hrubá míra celkového přírůstku
HMMS	Hrubá míra migračního salda
HMP	Hrubá míra porodnosti
HMPP	Hrubá míra přirozeného přírůstku
HMÚ	Hrubá míra úmrtnosti
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
UK	Spojené království Velké Británie a Severního Irsku
USD	Americký dolar

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	7
1 ÚVOD.....	10
2 CÍLE PRÁCE	11
3 REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY, SOUPIS ZDROJŮ DAT A METODIKA PRÁCE	12
4 GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ	17
4.1 POLOHA A FYZIKOGEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA	17
4.2 ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ.....	18
4.3 VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ POLITICKÉ VZTAHY	22
4.4 OBYVATELSTVO.....	23
4.5 EKONOMIKA	23
5 REGIONÁLNÍ DISPARITY SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ	25
5.1 SOCIÁLNÍ DISPARITY.....	25
5.1.1 HUSTOTA ZALIDNĚNÍ.....	25
5.1.2 VĚKOVÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA.....	29
5.1.3 PŘIROZENÝ PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA.....	34
5.1.4 MIGRACE OBYVATELSTVA	41
5.1.5 CELKOVÝ PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA	44
5.2 EKONOMICKÉ DISPARITY	47
5.2.1 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT.....	47
5.2.2 NEZAMĚSTNANOST	51
5.2.3 STRUKTURA ZAMĚSTNANOSTI	54
5.2.4 VZDĚLÁNÍ.....	60
5.3 ÚZEMNÍ DISPARITY	63
5.3.1 DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA.....	63

5.3.2	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	65
5.3.3	VYUŽITÍ PŮDY	68
7	ZÁVĚR.....	70
8	SUMMARY	72
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	73
	SEZNAM PŘÍLOH	76

1 ÚVOD

V současné době, kdy jsou ekonomické a sociální rozdíly nejen mezi státy, ale i mezi regiony uvnitř států poměrně značné, je snaha o smazání, nebo alespoň snížení disparit mezi centry a periferiemi státního území, potažmo kontinentu. Proto je hlavní aktivitou regionální politiky napomáhání strukturálně postiženým a slabším regionům. Tento problém má v rámci různých částí Evropy svá specifika, stejně jako na samotném území Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

Vznik ekonomicky a sociálně silných regionů v UK má své vazby jak do minulosti, na období průmyslové revoluce, kdy byla centrem ekonomiky oblast střední Anglie, tak na současný nástup sektoru služeb, zejména finančnictví v Londýně. Spojené království působí navenek jako velmi vyspělý stát, avšak uvnitř jeho území nedochází vždy k nejefektivnějšímu rozdělování dotací a vláda se patřičně nevěnuje všem regionům stejnou měrou, proto jsou v poslední době viditelné snahy opomíjených regionů o osamostatnění. To je pro suverenitu UK do budoucna jedna z největších hrozeb, jelikož by tím ztratili část své moci a zajisté by se to odrazilo v celostátní ekonomické bilanci. Proto je velmi důležité identifikovat tyto slabší regiony a předejít jejich dalšímu zaostávání. Je však nutno podotknout, že i přestože může jít v rámci UK o velmi socioekonomicky zaostalý region, tak se může v celoevropském srovnání jevit jako průměrně rozvinutý.

Studium regionálních disparit má velkou perspektivu a je nástrojem ke zhodnocení destinací pro příjem dotací. Hlavním cílem jejich výzkumu a aplikace na daná území by mělo být sjednocení všech částí zemského povrchu na jednu socioekonomickou úroveň, avšak tento scénář je velmi utopický.

2 CÍLE PRÁCE

Tato bakalářská práce má za účel objasnit sociální a ekonomické rozdíly mezi regiony Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Hlavním výstupem by měla být souhrnná analýza regionálních disparit, která má identifikovat slabé a naopak silné regiony v rámci UK. Zaměří se na vybrané socioekonomické charakteristiky, které nejlépe vystihují nerovnosti mezi jednotlivými regiony, tak aby vytvořily co možná nejvíce vypovídající výsledek.

Úvodní teoretická kapitola „Geografická charakteristika Spojeného království“ má za cíl stručně popsat poměry ve sledované zemi. Podává obecné informace potřebné k přiblížení místní situace, nejen socioekonomické, ale například i politické a fyzicko-geografické. Pro další využití v této práci je důležitá zejména charakteristika administrativního členění, obyvatelstva a ekonomiky. Obsahuje také tabulku s výčtem všech sledovaných regionů včetně jejich rozlohy a populace.

Praktická část této práce je řešena v další, nejobsáhlejší a také nejdůležitější kapitole. Jejím předmětem je aplikovat studium regionálních disparit na území Spojeného království za pomoci sociálních, ekonomických a územních ukazatelů. Důležitým prvkem je také znázornění jejich dynamiky v čase. Ta bude prezentována vývojovými grafy v ročních intervalech od roku 2000, za cílem vyjádřit co nejpřehledněji zlepšení nebo naopak zhoršení postavení regionu mezi ostatními. Aktuální situace bude znázorněna pomocí tematických map, zahrnujících všechny pozorované regiony, které budou náležitě okomentovány a vysvětleny důvody právě takového prostorového rozložení sledovaných charakteristik. Výsledky celé analýzy budou sumarizovány v závěru a stanoveny slabé a silné regiony v rámci UK.

3 REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY, SOUPIS ZDROJŮ DAT A METODIKA PRÁCE

V této bakalářské práci bylo použito dvou typů zdrojů. Jedním typem jsou publikace, zabývající se samotnou teorií regionálních disparit, druhým je literatura a zdroje dat, napomáhající k řešení disparit uvnitř Spojeného království, ale také k vytvoření jeho charakteristiky. U prvního typu jde především o česky psané publikace, podávající základní informace o problematice regionálních disparit. Zahrnují také zdroje, popisující politiku Evropské unie ve vztahu k řešení regionálních nerovností. Druhým typem jsou databáze a publikace převážně elektronického charakteru, z nichž naprostá většina je psána v angličtině. Využití těchto databází bylo nezbytné k získání dat pro zhodnocení prostorových rozdílů sledovaných charakteristik.

Pro pochopení problematiky regionálních disparit byl zásadní český elektronický časopis *REGIONÁLNÍ DISPARITY* vydaný v deseti číslech za spolupráce Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava a Obchodně podnikatelské fakulty v Karviné, spadající pod Slezskou univerzitu v Opavě. Tento časopis je publikován v rámci řešení výzkumného projektu *REGIONÁLNÍ DISPARITY V ÚZEMNÍM ROZVOJI ČESKÉ REPUBLIKY – jejich vznik, identifikace a eliminace*. Jsou zde definovány základní pojmy tohoto tématu (Kutscherauer, 2007), popsán vznik a příčiny územních nerovností (Hučka, 2007) a klasifikovány dimenze regionálních disparit, spolu s ukazateli používanými pro jejich měření, potažmo řešen vztah disparit a soudržnosti EU (Skokan, 2007). Zároveň obsahuje výčet metod výpočtu regionálních disparit (Tuleja, 2009), včetně zhodnocení problémů jejich měřitelnosti (Hučka, Kutscherauer, Tománek, 2008) a metodické přístupy k jejich kartografickému znázornění (Galvasová, Chabičovská, 2009).

Problém regionálních disparit již také poměrně komplexně popsal Adam Sedlák (2011) ve své bakalářské práci *REGIONÁLNÍ DISPARITY SPOLKOVÝCH ZEMÍ SRN*. Toto téma zkoumá na úrovni přesně odpovídající potřebám této práce, proto se jedná o jeden z nejužitečnějších zdrojů. Nabízí mimo jiné základní definice pojmu *regionální disparity*, typy jejich informačních hodnot, příčiny jejich vzniku ve vztahu ke známým teoriím regionálního rozvoje, dále jejich zevrubnou charakteristiku a přehlednou

klasifikaci (ekonomické, sociální a územní disparity). Nastiňuje také jednu z možností jejich měření, pomocí tzv. bodové metody. V podobném duchu navazuje svou bakalářskou prací *REGIONÁLNÍ DISPARITY V ÚZEMÍ ITALSKÉ REPUBLIKY* Václav Čapek (2012), kde se zaměřuje spíše na definici disparit a jejich dělení, potažmo příčiny jejich vzniku. Popisuje také regionální politiku Evropské unie a způsob jakým rozděluje dotace mezi ekonomicky zaostávající regiony. Obdobně se tímto tématem zabývá Zuzana Horáková (2012) ve své práci *REGIONÁLNÍ DISPARITY V ÚZEMÍ FRANCOUZSKÉ REPUBLIKY*, kde přispívá charakteristikou kohezní politiky EU a definuje rozdíl mezi regionálními disparitami pozitivními a negativními.

Anglicky psaným zdrojem zkoumajícím disparity je *REGIONAL DISPARITIES IN EUROPE* (Amendola, Caroloe, Coppola, 2004), řešící zvětšující se územní nerovnosti v Evropě aplikováním speciální statistické metody měření regionálních disparit – STATIS¹. Další publikací je *MEASURING DISPARITIES FOR AREA DESIGNATION PURPOSES: ISSUES FOR THE EUROPEAN UNION* (Wishlade, Yuill, 1997), která se zaměřuje na měření disparit v širším pojetí, pro pochopení jejich vztahu s některými evropskými otázkami regionálního rozvoje. Nastiňuje také význam regionů NUTS a důvody jejich vytvoření. Asi nejdůležitějším anglicky psaným zdrojem, zabývajícím se regionálními disparitami je studijní materiál, vydaný oddělením Evropského parlamentu pro strukturální a kohezní politiku. Nazývá se *REGIONAL DISPARITIES AND COHESION: WHAT STRATEGIES FOR THE FUTURE* (2007). Předkládá obsáhlou studii regionálních disparit uvnitř celé EU, kde definuje silné a slabé regiony, ale hlavně se snaží uchopit měření disparit na různých geografických úrovních – evropské (kontinentální), národní, lokální a přeshraniční (zaměření na relativní rozdíly mezi sousedícími regiony a státy). Jednotlivá měření pomocí každého z těchto měřítek ukázala rozdílné závěry v tom smyslu, co můžeme identifikovat jako zaostávající region. Na závěr se zde nachází multiskalární syntéza všech úrovní, která by měla v tomto směru nejméně vypovídat o rozložení disparit na území EU. Na základě výsledků této syntézy byly regiony EU (NUTS 2) rozděleny do sedmi kategorií podle stupně jejich rozvinutosti.

¹ Structuration des Tables A Trois Indeces de la Statistique

Další použité zdroje se již věnují konkrétně Spojenému království a regionálním disparitám v jeho území. *REGIONAL DISPARITIES IN THE UNITED KINGDOM* (Bachtler, 2004) popisuje převážně historické trendy v disparitách na území UK a konkrétně sleduje rozložení nezaměstnanosti a HDP v osmdesátých až devadesátých letech. Publikace *SPATIAL DETERMINANTS OF PRODUCTIVITY: ANALYSIS FOR THE REGIONS OF GREAT BRITAIN* (Rice, Vanables, 2004) zkoumá prostorovou diferenciaci ekonomických charakteristik, konkrétně se zaměřujících na ukazatele, týkající se zaměstnanosti a příjmů. Na úrovni regionů NUTS 3 sleduje například hrubou přidanou hodnotu za odpracovanou hodinu zaměstnance nebo průměrnou hodinovou mzdu. Snaží se též vysvětlit regionální disparity pomocí ukazatelů produktivity regionů. Jedna kapitola je věnována postavení Londýna a jihovýchodní Anglie (dva ekonomicky nejsilnější regiony), jelikož jejich hodnoty mohou být zkreslující pro analýzu celého UK. *THE ECONOMIC GEOGRAPHY OF THE UK* (Coe, Jones, 2010) obsahuje studie ekonomických a sociálních rozdílů mezi severem a jihem Británie. Dále pozoruje regionální rozdíly na úrovni NUTS 1, zejména z pohledu ukazatelů zaměstnanosti, financí, bydlení a dalších hospodářských hledisek. Velkou pozornost věnuje nerovnému regionálnímu rozvoji a vývoji důležitosti otázky disparit v průběhu dvacátého století, kdy se v poválečném „zlatém věku“ zdály být méně významným problémem, ale od sedmdesátých let se opět dostávají do popředí zájmu, jelikož se vlivem zvýšení inflace a nástupu deindustrializace začaly prohlubovat rozdíly mezi regiony. Jako závěr autoři této publikace vyvozují, že problém rozšiřujících se propastí mezi regiony nemá viditelný konec a i nadále budou ekonomičtí geografové nuceni bojovat proti velkým silám, rozdílně působícím na rozvoj každého regionů.

K vytvoření socioekonomické charakteristiky Spojeného království byla nejcennějším zdrojem informací ročenka Národního statistického úřadu (Office for National Statistics) – *THE OFFICIAL YEARBOOK OF THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND* (ONS, 2005). Přestože novější ročenky nejsou dostupné, bylo možné z tohoto staršího vydání získat potřebné informace časově neměnného (nebo minimálně se měnícího) charakteru, jako jsou fyzicko-geografické podmínky, klima, politický systém a další. Byly odtud použity také obecné ekonomické informace a hospodářské trendy. Dalším zdrojem pro charakteristiku byla britská elektronická encyklopedie *BRITANNICA*, konkrétně článek *UNITED KINGDOM*

(2012), ze kterého byl použit popis administrativního členění a stručná charakteristika obyvatelstva. Pro obeznámení s aktuálními politickými problémy UK, bylo využito dvou článků ze zpravodajského portálu BBC. V prvním je řešeno referendum o nezávislosti Skotska (Black, 2012), ve druhém vyjádření premiéra Camerona k budoucnosti UK v Evropské unii (Hewitt, 2013).

Jednoznačně nejdůležitějšími elektronickými zdroji dat byly *ONS* a *EUROSTAT*. *ONS* neboli *OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS* je britským statistickým úřadem, poskytujícím množství aktuálních ekonomických a sociálních dat. Tento portál poskytl velké množství statistik jednotlivých regionů UK pro potřeby jejich porovnávání a znázornění jejich disparit. Velká část těchto dat nebyla bohužel publikována na úrovni regionů NUTS 2, na které se tato bakalářská práce zaměřuje, vyznačují se ale aktuálností, proto jsou nejrelevantnějším zdrojem. Neméně přínosným zdrojem byl *EUROSTAT (EVROPSKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD)*, spadající pod Evropskou komisi. Zde se nachází obsáhlá databáze socioekonomických údajů za každý členský stát EU. Výhodou tohoto portálu je, že téměř všechny sledované charakteristiky jsou zde zaznamenány nejen na úrovni státu jako celku, ale i na požadované úrovni regionů NUTS 2. Data z těchto dvou statistických portálů posloužila také jako co nejaktuálnější číselné údaje v kapitole, zabývající se celkovou charakteristikou Spojeného království.

Regiony NUTS 2 byly zvoleny díky tomu, že představují ideální vzorek pro efektivní zachycení rozdílů ve státě typu Spojeného království. Zároveň jsou ze stejného důvodu využívány jako hlavní příjemci dotací z kohezního fondu Evropské unie, zřízeného právě pro snahu vymazávat rozdíly mezi regiony. Jelikož jejich celkový počet činí 37, byly grafy znázorňující vývoj jednotlivých ukazatelů rozděleny na tři části, aby bylo docíleno zpřehlednění a zvýšena čitelnost. První část obsahuje regiony s největším rozdílem mezi počáteční a koncovou hodnotou, druhá část regiony se středně velkým rozdílem a třetí část dvanáct regionů, které zaznamenaly nejmenší rozdíl v hodnotách sledovaných ukazatelů mezi lety 2000 a 2010.

Při tvorbě této bakalářské práce bylo využito především textového editoru *Microsoft Word 2007*. Jednotlivé číselné údaje jsou v původní formě, avšak v některých případech bylo zapotřebí je určitými výpočty opravit k dosažení požadovaného tvaru hodnot. Tyto výpočty byly provedeny v programu *Microsoft Excel 2007*, stejně jako další nutné dílčí matematické operace. S pomocí tohoto programu vznikly také všechny

zveřejněné tabulky a grafy. Mapy, znázorňující hodnoty sledovaných charakteristik v jednotlivých regionech, byly vytvořeny v programu *ArcGIS*, konkrétně v komponentu *ArcMap 10* od společnosti *ESRI*. Mapové podklady ve formě shapefileu regionů NUTS 2 byly získány z databáze *EUROSTATU*.

4 GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ

Spojené království Velké Británie a Severního Irska je jedním z nejvyspělejších států světa. Jedná se o velmoc globálního formátu s určitým politickým i ekonomickým vlivem v téměř všech částech naší planety. Bylo tomu tak v minulosti, kdy Britské impérium zaujímalo až čtvrtinu zemského povrchu díky velkému množství zaoceánských kolonií, a je tomu tak dodnes, přestože se tato území osamostatnila během tzv. dekolonizace. Většina z nich totiž zůstává i nadále členem tzv. Commonwealthu, volného sdružení suverénních států, skládajících se z UK a jeho bývalých závislých území. S těmito státy má Británie velmi těsné ekonomické vztahy, co se týče zahraničního obchodu a státních i soukromých investic (Britannica, 2010).

4.1 POLOHA A FYZICKOGEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA

Samotné státní území Spojeného království leží na ostrovech Velká Británie a Irsko, na západ od kontinentální Evropy. Patří k němu také souostroví Shetlandy, Orkneje, Hebridy a Scilly, dále ostrovy Anglesey a Wight v těsné blízkosti břehů Velké Británie a další menší ostrovy při členitém pobřeží západního Skotska (UK Yearbook, 2005).

Jedná se o jednu z mála zemí, která se rozkládá na východní i západní polokouli, jelikož leží na nultém poledníku, procházejícím londýnským Greenwich. Typově jde o dělené státní území, podlouhlejšího tvaru v poledníkovém směru, s rozměry 1 242 km od severu k jihu a 695 km od východu k západu. Celkovou rozlohou 243 610 km² se řadí na osmdesátou příčku na světě a desátou v rámci Evropy, pokud nepočítáme Rusko, Kazachstán a Turecko (Eurostat, 2011). Pevninské hranice sdílí pouze s Irskem (360 km), zbytek hranic tvoří pobřežní linie – 12 429 km (CIA – The World Factbook, 2013). Omývá jej Atlantský oceán ze západní a severní strany Skotska, Severní moře od východu, Keltské moře na jihozápadě a Irské moře oddělující ostrov Velké Británie od

Irského ostrova. Dále Lamanšský průliv na jihu, tvořící hranici mezi kontinentální Evropou a ostrovem Velká Británie. V členitém pobřeží je množství zálivů, k největším patří Bristolský a Cardiganský.

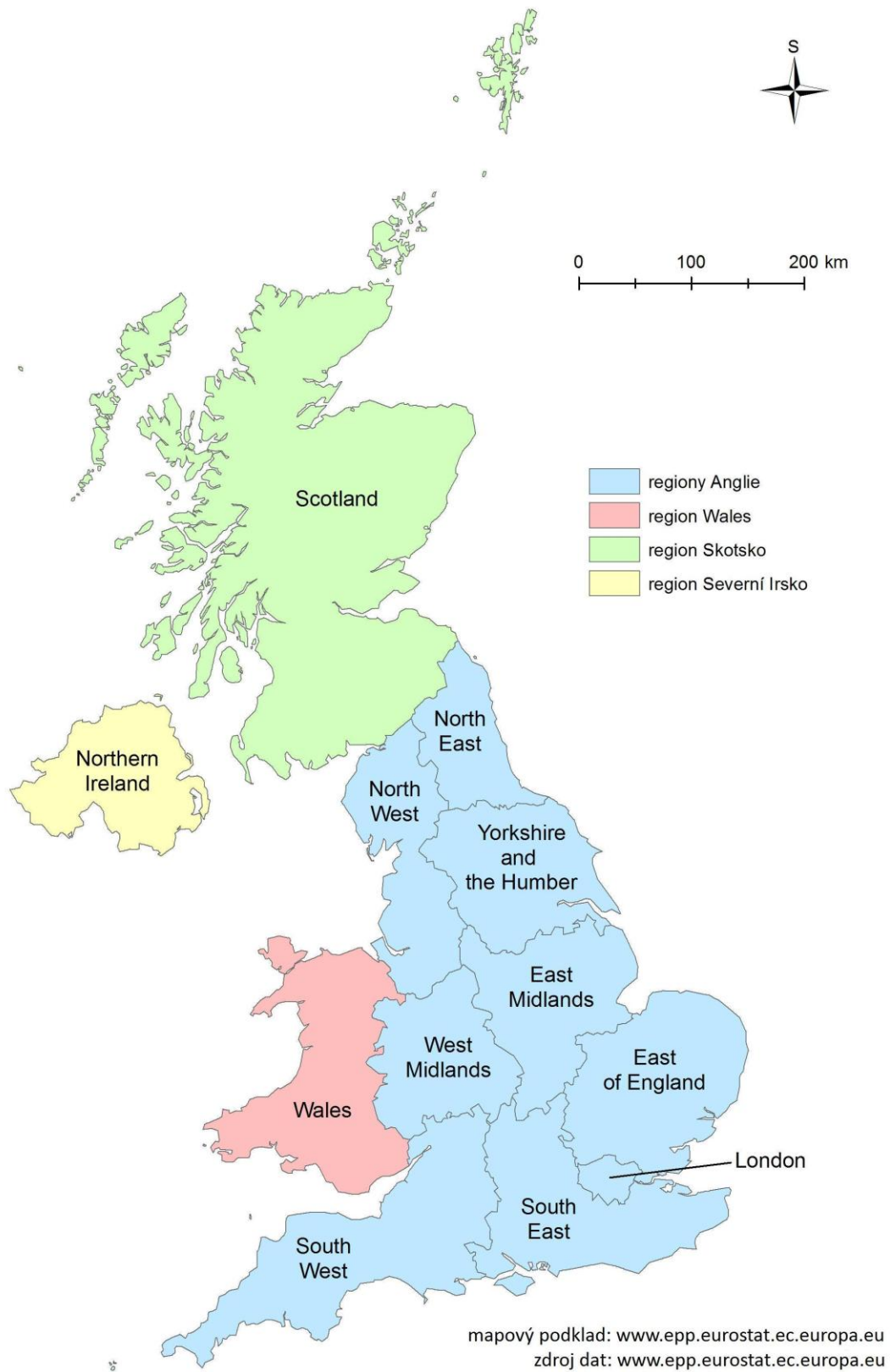
Reliéf Spojeného království je možno generalizovat na převážně nížinaté Severní Irsko a Anglii, mírně se zvedající od jihu k severu a vysočiny Walesu (Kambrické pohoří) i většiny území Skotska – Jihoskotská vysočina, Grampiany s nejvyšší horou UK Ben Nevis (1343 m n. m.) a Kaledonské hory. Nejvýznamnějšími řekami podle úmoří jsou Severn – Keltské moře; Temže, Trent a Tweed – Severní moře. Z hlediska lodní dopravy jsou důležité skotské průplavy (Kaledonský průplav). Největším jezerem je Lough Neagh v Severním Irsku, dalšími známými jsou například skotská jezera Loch Ness a Loch Lomond (Britannica, 2012). Klima v UK je převážně mírné, převážně ovlivňováno atlantskými meteorologickými systémy, postupujícími od západu k východu. Roční chod teplot se průměrně pohybuje od -10°C do 32°C. Největší průměrné srážkové úhrny bývají na západě území a ve vyšších polohách, naopak nejnižší ve východní Anglii (UK Yearbook, 2005).

4.2 ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ

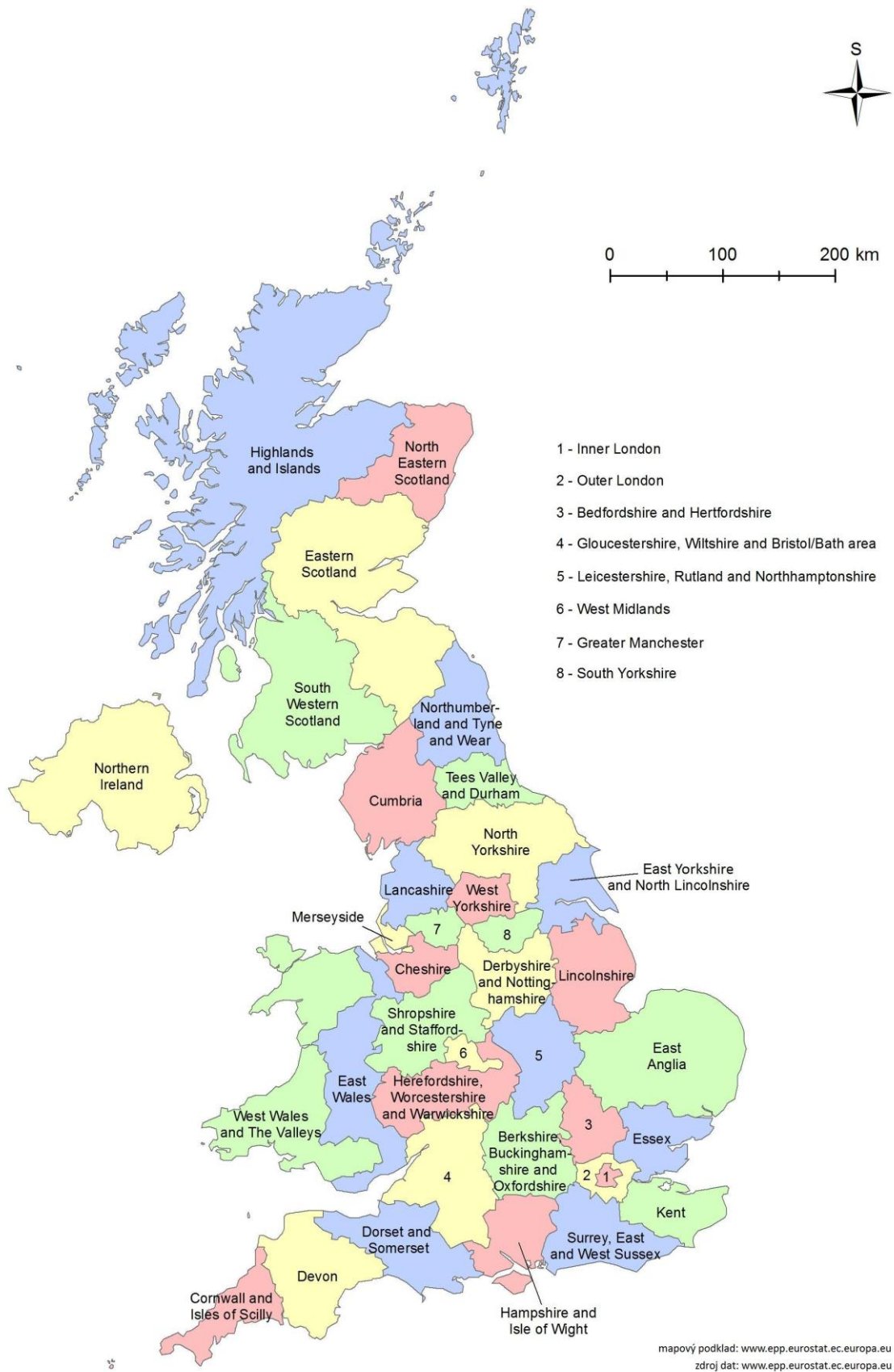
Spojeného království se skládá ze čtyř historických zemí, z nichž každá má odlišné administrativní členění. Největší část státního území tvoří Anglie – 53 %, následuje Skotsko – 32 %, Wales – 9 % a nejmenší část představuje Severní Irsko - 6 % (ONS, 2011). Dále se dělí do dvanácti menších územních jednotek (obr. 1), odpovídajících regionům NUTS 1. Většina obyvatel byla v roce 2011 koncentrována do regionu *South East (Jihovýchod)* – 8 560 954, naopak nejméně do Severního Irska, 1 803 334 obyvatel. Rozlohou je největší jednoznačně region Skotsko (77 932 km²) a nejmenší hlavní město Londýn, na ploše 1 572 km² (ONS, 2011).

Pro tuto práci jsou ale stěžejní regiony NUTS 2, kterých je v UK celkem 37 (obr. 2). Nejlidnatějším je *Vnější Londýn (Outer London)*, kde k 1. 1. 2011 žilo 4 777 763 obyvatel, nejméně zalidněným *Highlands and Islands* (448 525 obyv.) v severním Skotsku (ONS, 2011). Tento region je zároveň se svými 40 423 km² zdaleka největším,

co do rozlohy, nejmenší je *Vnitřní Londýn (Inner London)* – 328 km² (Eurostat, 2013). Každý region NUTS 2 odpovídá územněsprávní jednotce nebo skupině jednotek nazývaných *administrative counties* (administrativní hrabství) nebo *unitary authorities* (správní oblasti). Nejsložitější čtyřúrovňové administrativní členění je v Anglii, kdežto ostatních historické země jsou územně spravovány jen ve dvou úrovních, proto je dále obtížné hodnotit UK jako celek. V Anglii a Severním Irsku stojí na nižší úrovni *district*, *borough* nebo *city*, ve Walesu *county* nebo *county borough* a ve Skotsku *council area*. Tyto územněsprávní celky jsou opět spojovány v region NUTS 3 (celkem 140) nebo jej samostatně představují (Britannica, 2012).

Obr. 1: Členění UK podle regionů NUTS 1 (zdroj: EUROSTAT, upraveno v ArcMap 10).

Obr. 2: Členění UK podle regionů NUTS 2 (zdroj: EUROSTAT, upraveno v ArcMap 10).

4.3 VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ POLITICKÉ VZTAHY

Spojené království je konstituční monarchií, v jejímž čele jako hlava státu stojí panovník (Alžběta II.), mající spíše reprezentativní postavení, a premiér (David Cameron), jako hlava vlády. Výkonnou mocí tedy disponuje především vláda, složená z ministrů většinou nejsilnější strany dolní komory parlamentu. V současnosti se jedná o koalici stran Konzervativní a Liberálně demokratické. Zároveň má každá z historických zemí svůj parlament a regionální vládu. Zákonodárnou moc má parlament rozdělený na Dolní sněmovnu a Sněmovnu lordů. Zástupci Dolní sněmovny jsou voleni maximálně na pět let. Většina členů Sněmovny lordů je jmenována z bývalých premiérů, nebo své členství dědí. Uplatňování soudní moci je mírně odlišné v každé z historických zemí, všem soudům je však nadřazen Nejvyšší soud UK (Britannica, 2012). V současné době řeší Británie velký problém vnitřní státní soudržnosti. Skotsko, které dlouhodobě zvažuje osamostatnění, dospělo k dohodě o referendu zabývající se touto otázkou, které se uskuteční v roce 2014. Pro Británii by to znamenalo zejména ztrátu velké části zdrojů ropy v Severním moři, ale i oslabení jejího hlasu v EU a Radě bezpečnosti OSN. Naopak Skotsko by dostalo možnost výrazně pozvednout svou ekonomiku (BBC, 2012).

UK je členem více mezinárodních organizací, než kterýkoliv jiný stát světa, kromě Francie. Jsou jimi NATO², EU, OBSE³, G8⁴, Commonwealth, Rada bezpečnosti OSN⁵, Rada Evropy a další (UK Yearbook, 2005). Nejaktuálnějším tématem Británie na mezinárodní politické scéně je výrazně skeptický postoj k EU. Mimo jiné nesouhlas se smlouvou o fiskální odpovědnosti a trvalé obavy z krize eurozóny nastolily otázku, zda uvnitř EU setrvat. Premiér Cameron řekl, že se mu nelíbí, jakým směrem unie směřuje, zvláště kritizuje prohlubující se propast mezi ní, jako organizací a jejími občany. Proto přislíbil na rok 2015 možné referendum o setrvání UK v Evropské unii (BBC, 2013).

² Severoatlantická aliance (The North Atlantic Treaty Organization)

³ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

⁴ Group of Eight (sdružení sedmi nejvyspělejších států světa a Ruska)

⁵ Organizace spojených národů

4.4 OBYVATELSTVO

Jedná se o pátý nejlidnatější stát Evropy s 62 515 392 obyvateli (k 1. 1. 2011) a hustotou zalidnění 257 obyv./km² (ONS, 2011). Naprostá většina obyvatel žije v Anglii – 84 %, naopak nejméně v Severním Irsku – 3 %. V roce 2011 tvořilo městské obyvatelstvo přibližně 80 % celkové populace státu, proto je UK jedním z nejvíce urbanizovaných států světa (Britannica, 2012). Nejlidnatějším sídlem je hlavní město Londýn, kde k roku 2008 žilo 7 668 300 obyvatel. Následuje Birmingham (1 019 200 obyv.), Leeds (779 300 obyv.), Glasgow a Sheffield (ONS, 2013). Z pohledu celých městských aglomerací je ale na druhé příčce za Londýnem Manchester (2 580 000 obyv.), třetí Birmingham (2 401 900 obyv.), dále Glasgow a Liverpool (Eurostat, 2012). Z hlediska národnostního složení tvoří 88 % rodilí Britové a největšími menšinami jsou Indové (cca 1,2 %), Poláci (1 %) a Pákistánci (0,7 %). V roce 2011 imigrovalo nejvíce obyvatel z Indie a emigrovalo směrem do Austrálie, která je dlouhodobě nejpopulárnější destinací pro britské vystěhovalce (ONS, 2011).

4.5 EKONOMIKA

S hrubým domácím produktem v paritě kupní síly 2,445 bilionů USD se UK pyšnilo v roce 2011 sedmou nejlepší ekonomikou světa. V přepočtu na jednoho obyvatele to dělá 39 000 USD, což představuje čtrnácté místo v rámci Evropy a 24. na světě (The World Bank, 2013). Největší podíl na HDP měl sektor služeb - 78 %, dále průmyslové odvětví, tvořící 21 % a mizivý jednocentní podíl má zemědělský sektor. Obecně platí, že území ostrova Velké Británie je rozděleno na ekonomicky vyspělejší jih a méně vyspělý sever. Pomyslná dělicí linie probíhá napříč Anglií ve směru od jihozápadu k severovýchodu. Nasvědčují tomu některé ekonomické i sociální charakteristiky (Coe, Jones, 2010). Míra nezaměstnanosti dosahuje v UK hodnoty 7,8 %, v pořadí devadesátá nejnižší na světě (The World Bank, 2013). Podíly zaměstnanců podle jednotlivých sektorů jsou takovéto – 80,4 % služby, 18,2 % průmysl a 1 % zemědělství (CIA – The World Factbook, 2013).

Podíl britského zemědělství na HDP je nejmenší ze všech států v EU, přesto je v tomto směru UK z více než poloviny soběstačné. V rostlinné složce převažují obiloviny (pšenice, oves, ječmen), řepka olejná, cukrová řepa a brambory. Živočišnou výrobu tvoří hlavně mlékárenství nebo chov skotu a ovcí. V rybolovu je UK jedním z vedoucích států v Evropě. Nejvíce se loví treska, makrela, platýs, ale i humři nebo ústřice. Velmi se rozšiřuje chov lososů a pstruhů u ústí řek (UK Yearbook, 2005).

Nejvýznamnějšími odvětvími průmyslu z hlediska HDP jsou strojírenství, potravinářství, průmysl chemikálií, papírenství, hutnictví a odvětví textilní. Centrem výroby je především střední Anglie, nejméně zaměstnanců v průmyslu má Londýn. Největší objem těžby nerostných surovin představuje ropa a zemní plyn, jejichž ložiska jsou lokalizovaná v Severním moři, díky nim je v tomto ohledu UK prakticky soběstačné.

Má také obrovské zásoby černého uhlí, jehož význam se stále snižuje (Britannica, 2012). Největší podíl na energetickém mixu má spalování zemního plynu, ropy a uhlí v tepelných elektrárnách, dále jaderné elektrárny, kterých je momentálně šestnáct v provozu, ale jejich podíl klesá (UK Yearbook, 2005).

Terciární sektor má jednoznačně největší podíl na ekonomice státu. Hlavní složkou jsou finanční služby, jako bankovníctví, pojišťovnictví nebo investiční aktivity. Londýn je jedním ze tří největších finančních center na světě. Turismus hraje také velmi velkou roli v sektoru služeb. Británie láká na množství historických památek zejména obyvatele EU a USA. Silniční síť je velmi kvalitní, hlavně v Anglii. Stejně tak železniční, která je poměrně moderní, napojena na evropský systém skrz Eurotunel vedoucí pod kanálem La Manche. Lodní doprava s velkou historií má svá centra v přístavech jako Liverpool, Southampton nebo Newcastle. Londýn se pyšní jedním z největších letišť na světě – Heathrow, které ročně odbaví zhruba 70 mil. pasažérů (UK Yearbook, 2005).

5 REGIONÁLNÍ DISPARITY SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ

Hlavním dělením regionálních disparit je členění na sociální, ekonomické a územní. Stejného formátu se tedy bude držet i tato bakalářská práce. Z každé těchto tří složek jsou vybrány takové charakteristiky, které dobře vystihují regionální rozdíly a je na nich možné efektivně znázornit vývoj v čase. Předmětem zkoumání je tedy 37 regionů NUTS 2, z nichž každý je sledován samostatně a srovnáván s ostatními. Mezi jejich rozlohami jsou velké rozdíly, což také poměrně hodně ovlivňuje některá srovnání. Proto je snaha porovnávat spíše relativní hodnoty.

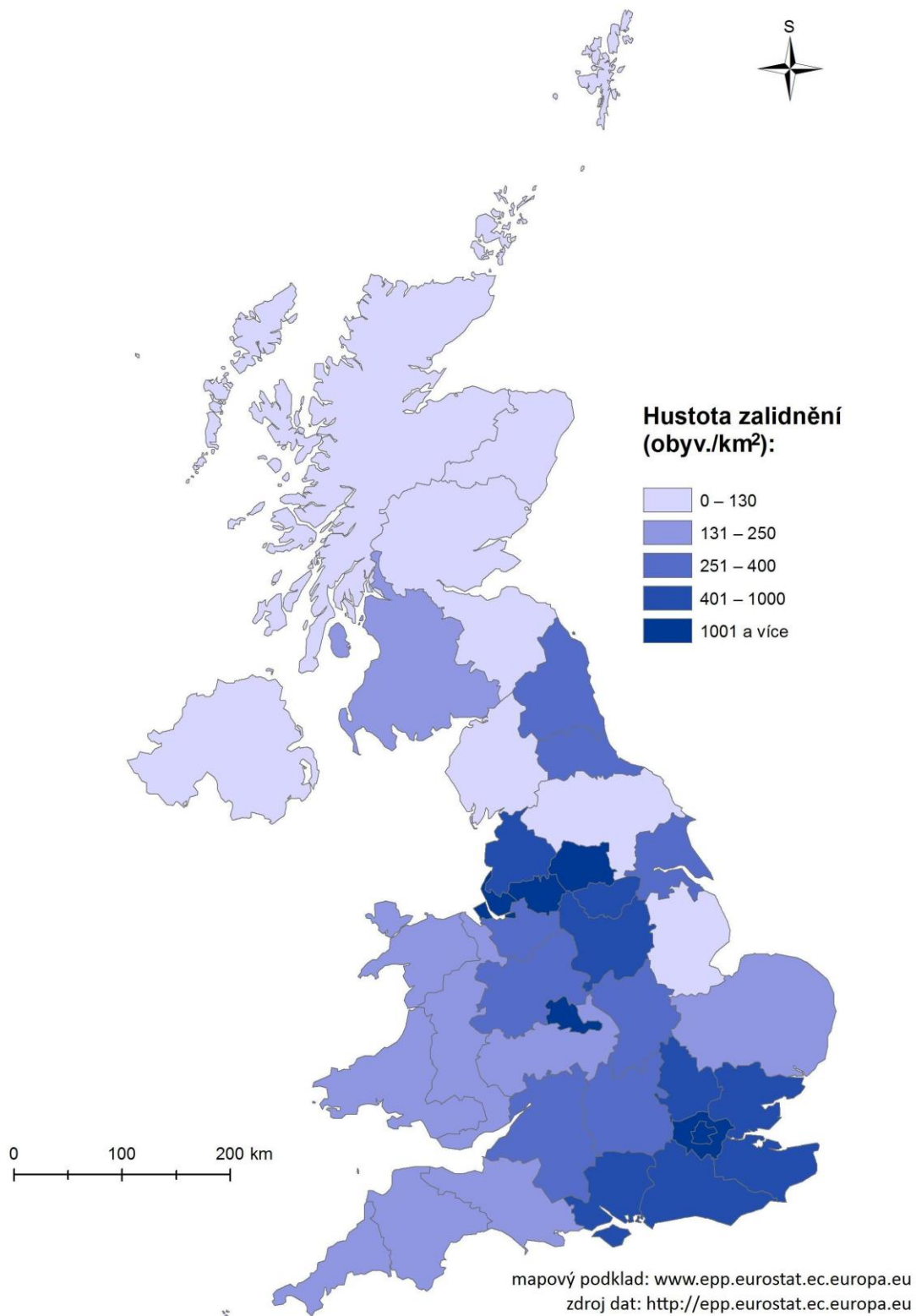
5.1 SOCIÁLNÍ DISPARITY

5.1.1 HUSTOTA ZALIDNĚNÍ

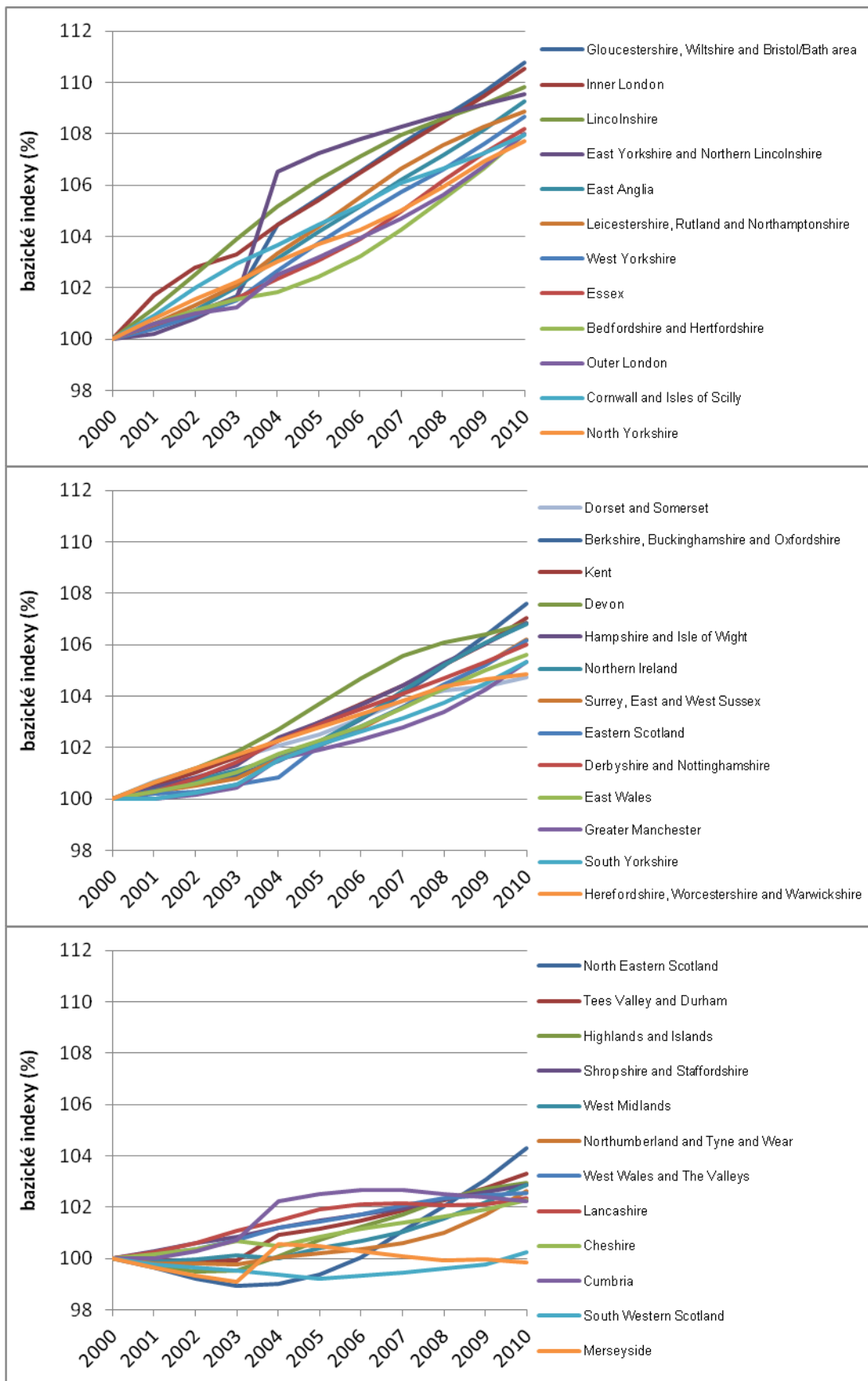
Jedná se o charakteristiku, která se přímo vztahuje k rozloze regionu, proto je logické, že nejnižší hustota zalidnění je v plošně největším regionu *Highlands and Islands* (11 obyv./km²). Následuje ale *Cumbria* (69 obyv./km²), která sice je až desátým největším regionem, ale vzhledem k tomu, že v této oblasti není žádné větší město (nad 100 000 obyvatel), je hustota zalidnění takto nízká. Naopak nejvyšší hustotu mají londýnské regiony *Inner London* (9 792 obyv./km²), který je zároveň celkově plošně nejmenším, a *Outer London* (3 888 obyv./km²; Eurostat, 2013). Z celostátního pohledu je většina obyvatel koncentrována ve střední a jihovýchodní Anglii (obr. 3). Tato skutečnost je jistě spojena s lokalizací největších měst a center ekonomiky UK. Jako důkaz může svědčit fakt, že uvnitř regionů z kategorie nad 1 000 obyv./km² leží většina největších britských měst. Například už zmiňovaný Londýn (*Inner London*, *Outer London*), Birmingham (*West Midlands*), Manchester (*Greater Manchester*), Liverpool (*Merseyside*) a Leeds (*West Yorkshire*).

Průměrná hodnota osídlení Spojeného království v roce 2010 byla 257 obyvatel na km². Považujeme-li tuto hodnotu jako mezní pro rozlišení slabých a silných regionů, je 18 z nich pod touto hranicí a 19 nad ní. Vystává však otázka, zda je vysoká hustota zalidnění pozitivum či negativum (Eurostat, 2013).

Z hlediska časového vývoje došlo téměř ve všech regionech od roku 2000 do roku 2010 ke zvýšení hustoty zalidnění (obr. 4). U některých byl zaznamenán poměrně rapidní nárůst, například v *Gloucestershire, Wiltshire and Bristol/Bath Area* a *Inner London* více než desetiprocentní. Konečný pokles nastal pouze v regionu *Merseyside*, a to o necelé dvě desetiny procenta. Během celého desetiletého vývoje se pod počáteční úroveň hustoty zalidnění dostalo v prvních letech hned několik regionů, avšak následoval u nich nárůst hodnot. K velmi signifikantním změnám dochází mezi lety 2003 a 2004, kdy zaznamenáváme prudký nárůst hustoty zalidnění u velkého počtu regionů. Příčinou jsou změny v rozloze některých regionů. Došlo u nich ke znatelnému poklesu jejich výměry, avšak počet obyvatel zůstal neměnný nebo se mírně zvyšoval (Eurostat, 2013).

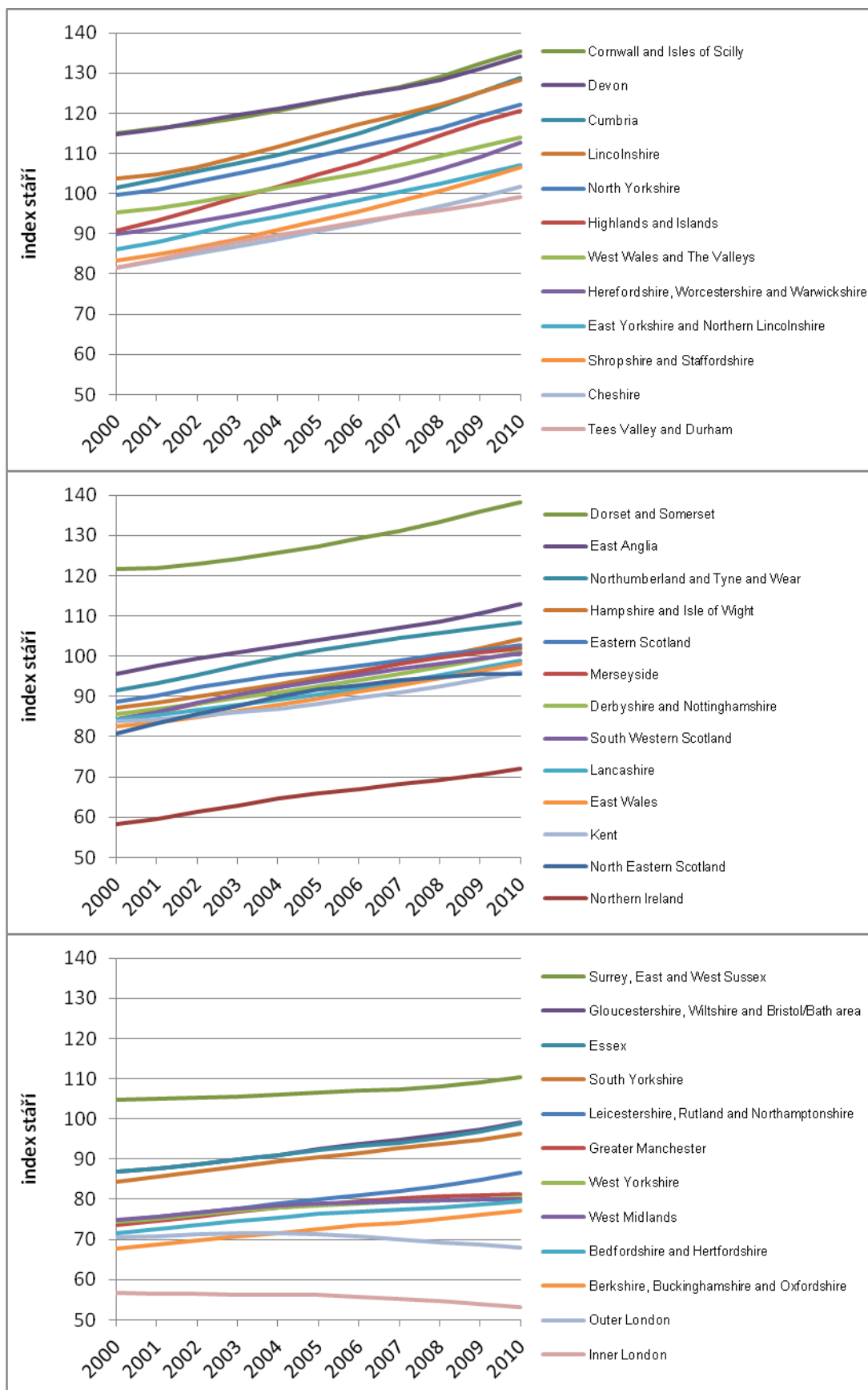
Obr. 3: Hustota zalidnění regionů NUTS 2 Spojeného království v roce 2012 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

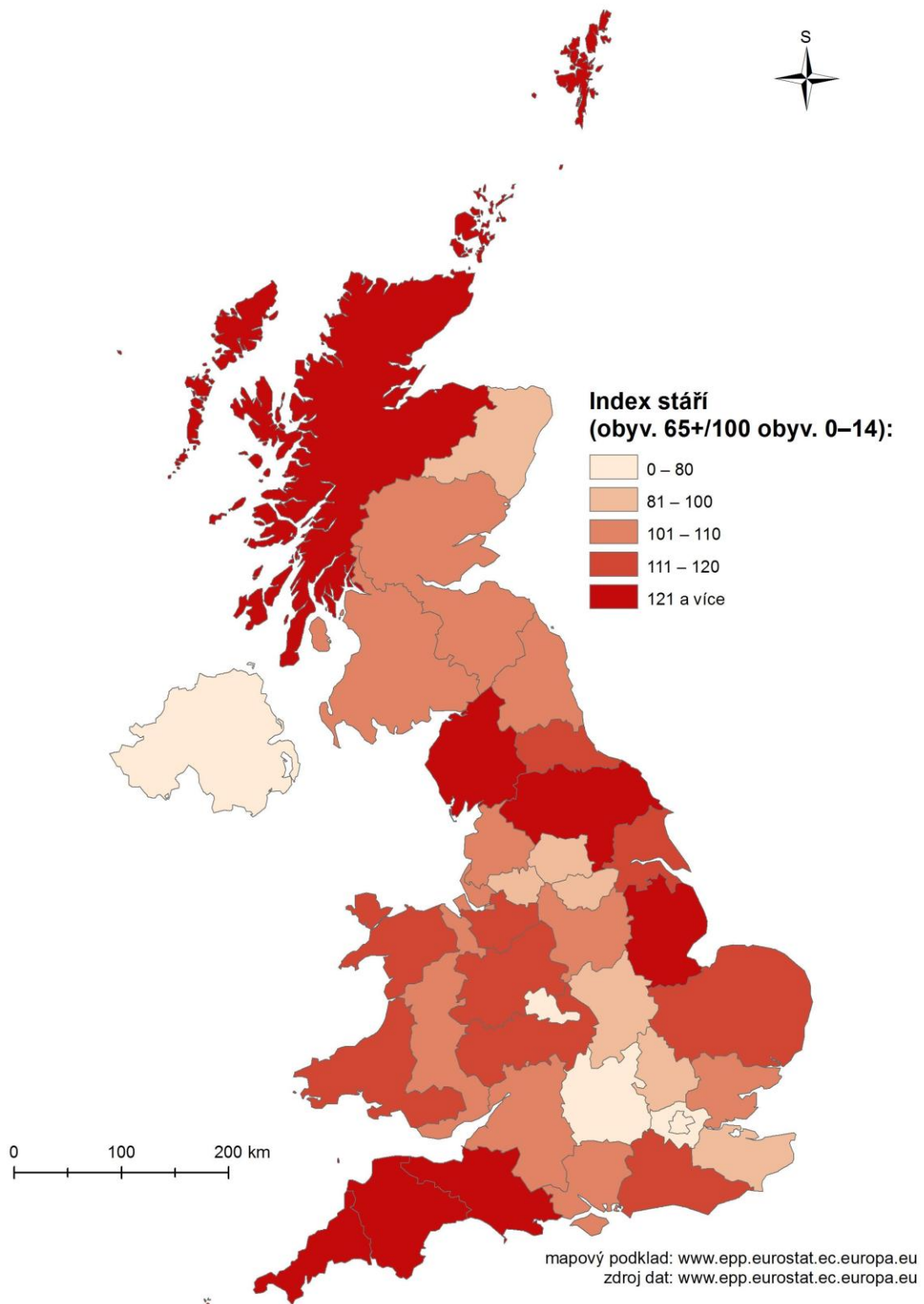
Obr. 4: Graf vývoje hustoty zalidnění regionů NUTS 2 v letech 2000 – 2010 (bazické indexy; zdroj: EUROSTAT).

5.1.2 VĚKOVÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA

Pro znázornění dynamiky této charakteristiky v čase je nejvhodnější použít hodnoty indexu stáří. Ten je vyjádřen počtem obyvatel věku 65 a více let na sto obyvatel dětského věku, tedy 0 – 14 let. Velmi názorně vystihuje podíl obyvatelstva postprodukčního věku na populaci regionu, přitom nejoptimálnějším rozložením jsou co nejnižší hodnoty tohoto indexu. U drtivé většiny regionů UK se ale v letech 2000 – 2010 index stáří zvýšil (obr. 5). Příčinou je zvyšování průměrného věku populace po demografické revoluci. Složka starších obyvatel se stává více zastoupenou než mladší kategorie. Z pohledu jednotlivých regionů Spojeného království se tomuto trendu vymykají pouze londýnské regiony *Inner London* (in. stáří₂₀₀₀ = 57; in. stáří₂₀₁₀ = 51) a *Outer London* (in. stáří₂₀₀₀ = 71; in. stáří₂₀₁₀ = 66), kde index stáří stagnoval a následně mírně klesal (Eurostat, 2013). Důvodem je zřejmě velký podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva, které zde zakládá rodiny, naopak u starší složky ekonomicky neaktivního obyvatelstva dochází k odlivu do periferií. Důkazem jsou regiony poloostrova *Cornwall – Dorset and Somerset* (in. stáří₂₀₀₀ = 122; in. stáří₂₀₁₀ = 143), *Cornwall and Isles of Scilly* (in. stáří₂₀₀₀ = 115; in. stáří₂₀₁₀ = 143) a *Devon* (in. stáří₂₀₀₀ = 115; in. stáří₂₀₁₀ = 140). Největší nárůst zaznamenaly regiony *Cumbria* (ze 101 na 137) a *Highlands and Islands* (z 91 na 126) (Eurostat, 2013). Aktuální situace (pro rok 2012) naznačuje, že z 37 NUTS 2 regionů UK je pouze ve dvanácti z nich skupina obyvatel 0 – 14 let více zastoupena než obyvatelé věkové skupiny 65+ let (obr. 5).

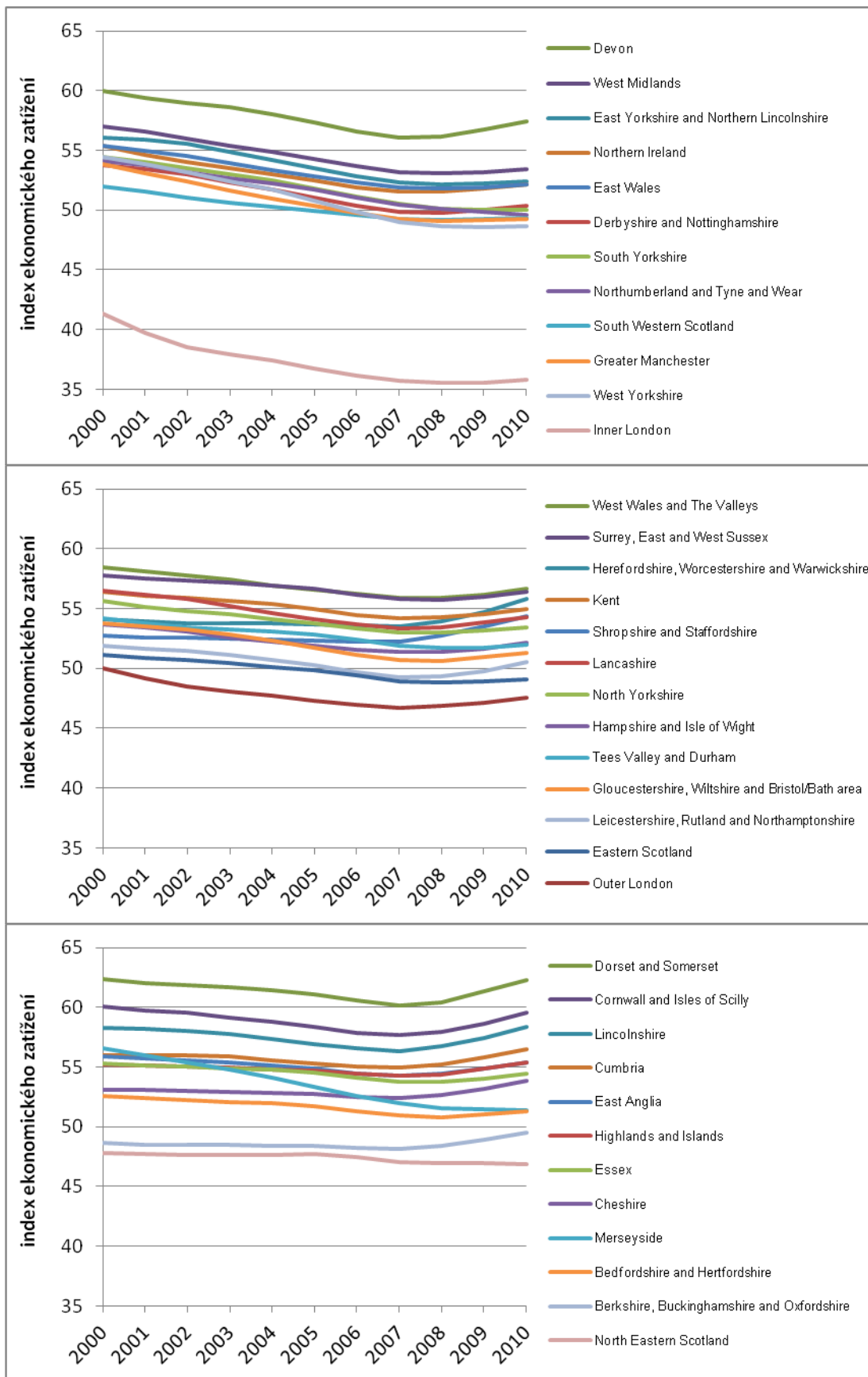

Obr. 5: Graf vývoje indexů stáří regionů NUTS 2 Spojeného království v letech 2000 - 2010 (zdroj: EUROSTAT).

Obr. 6: Mapa indexů stáří regionů NUTS 2 UK v roce 2012 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

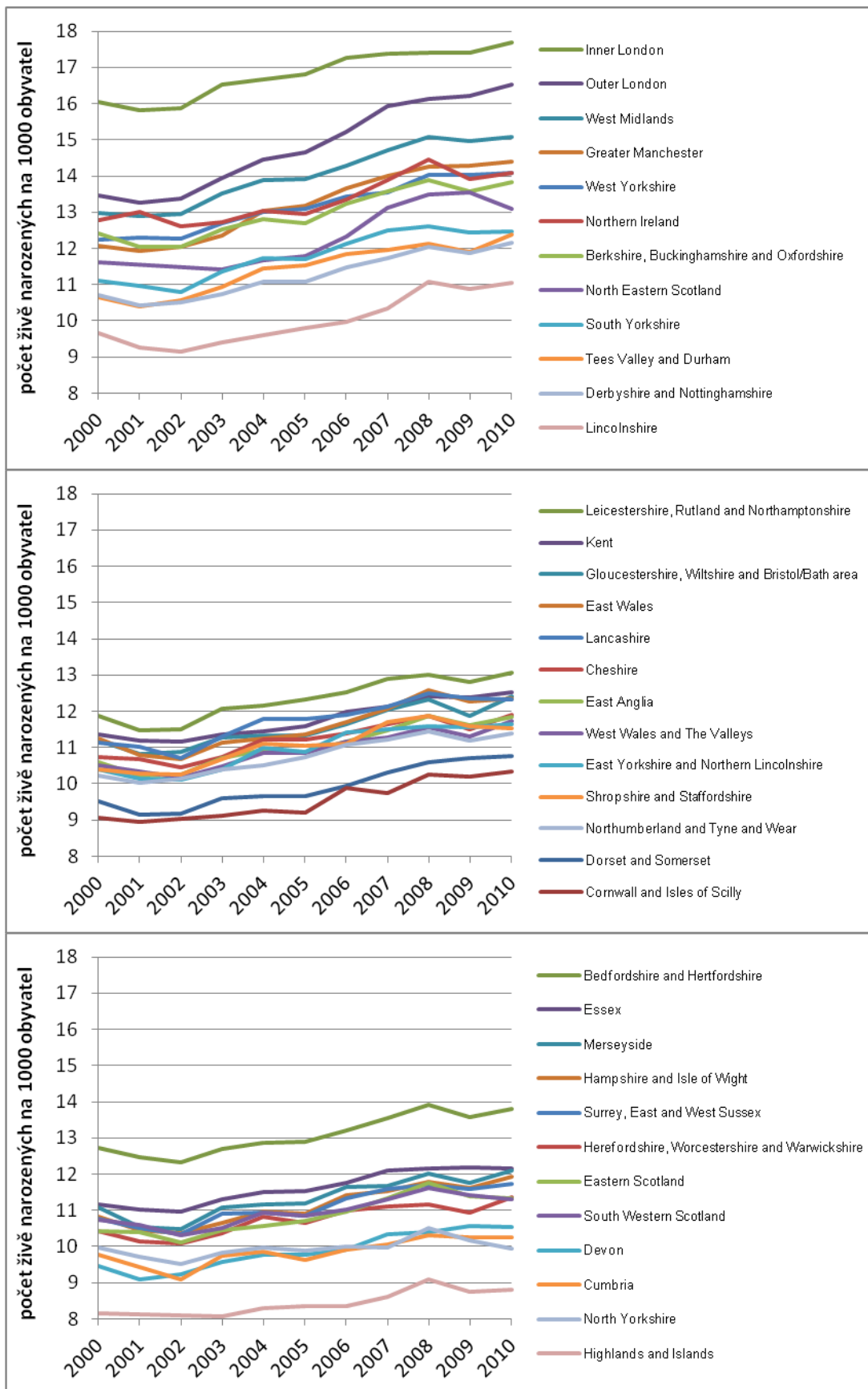
Důležitým ukazatelem věkové struktury obyvatelstva je také index ekonomického zatížení (obr. 7), určující počet ekonomicky neaktivních obyvatel na sto obyvatel produktivního věku. Naznačuje, který z regionů má z hlediska věkového složení obyvatelstva největší ekonomický potenciál. Logicky v tomto směru vede *Inner London*, který se naprosto vymyká průměru. Žije zde v současnosti pouze 36 ekonomicky neaktivních obyvatel na 100 aktivních, na začátku sledovaného období (v roce 2000) jich však bylo 41, situace se zde tedy v tomto směru ještě zlepšila. Dalšími v pořadí, avšak s velkým odstupem, jsou například *North Eastern Scotland* (in. ekon. zat. 2010 = 47) a *Outer London* (in. ekon. zat. 2010 = 48). Na opačném pólu stojí *Dorset and Somerset* (in. ekon. zat. 2010 = 62), *Cornwall and Isles of Scilly* (in. ekon. zat. 2010 = 60) a *Lincolnshire* (in. ekon. zat. 2010 = 58), kde má ekonomicky neaktivní složka obyvatelstva velmi vysoké zastoupení. Celkový trend ukazuje pomalé zlepšování situace ve všech regionech a následnou kulminaci mezi lety 2007 a 2008, dále se situace celoplošně spíše zhoršovala (Eurostat, 2013).

Obr. 7: Vývoj indexů ekonomické zátěže regionů NUTS 2 UK v letech 2000 – 2010 (zdroj: EUROSTAT).

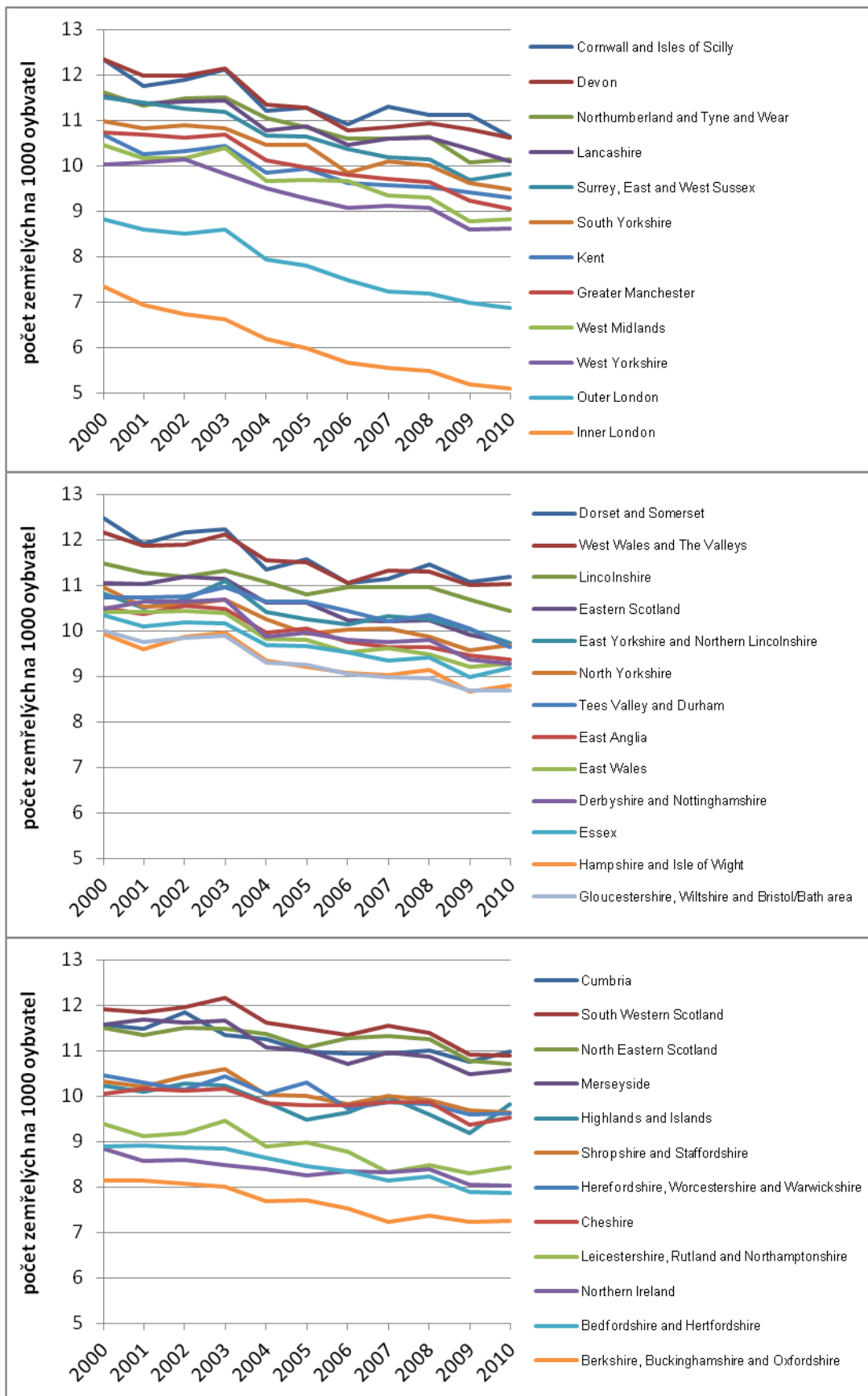
5.1.3 PŘIROZENÝ PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA

Pro zhodnocení přirozeného přírůstku obyvatelstva jsou nejdůležitější ukazatele porodnosti a úmrtnosti. Základním vyjádřením statistiky o počtu narozených je *hrubá míra porodnosti*, vyjádřená počtem živě narozených obyvatel na 1 000 obyvatel středního stavu v daném roce. Prakticky ve všech regionech NUTS 2 Spojeného království bylo za období 2000 – 2010 zaznamenáno zvýšení hrubé míry porodnosti (obr. 8). K nejmarkantnějšímu nárůstu došlo v regionu *Outer London*, ze 14 až na 17 živě narozených na 1 000 obyvatel (Eurostat, 2013). Tato změna může být zapříčiněna zvýšením počtu přistěhovalých, hledajících práci v Londýně, kteří zde zakládají rodiny. Toto vysvětlení je mírně spekulativní, avšak s nástupem sektoru služeb, jehož je Londýn nesporným centrem, se jeví přesun mladých obyvatel za novými pracovními místy jako jedna z možných příčin tak prudkého nárůstu porodnosti. Londýnské regiony *Inner London* a *Outer London* si společně s *West Midlands* (minimum $hmp_{2001} = 12,9 \text{ ‰}$) drží velmi vysoký standard míry porodnosti. To může být spojeno opět s větším podílem ekonomicky aktivního obyvatelstva. Naopak nízké hodnoty hrubé míry porodnosti vykazují spíše venkovské regiony, které mohou být z větší části osídleny starším obyvatelstvem nereprodukčního věku. Jedná se především o skotský region *Highlands and Islands*, kde míra porodnosti téměř nepřekročí hranici 9 narozených na 1 000 obyvatel (Eurostat, 2013). Dále periferní regiony *Cornwall and Isles of Scilly*, *Cumbria*, nebo *North Yorkshire*. Dynamika časové změny hrubé míry porodnosti má ve všech regionech poměrně kolísavý průběh. Po roce, či dvou letech útlumu následuje vždy opětovný nárůst porodnosti.

Obr. 8: Graf vývoje hrubé míry porodnosti regionů NUTS 2 v letech 2000 – 2010 (zdroj: EUROSTAT).

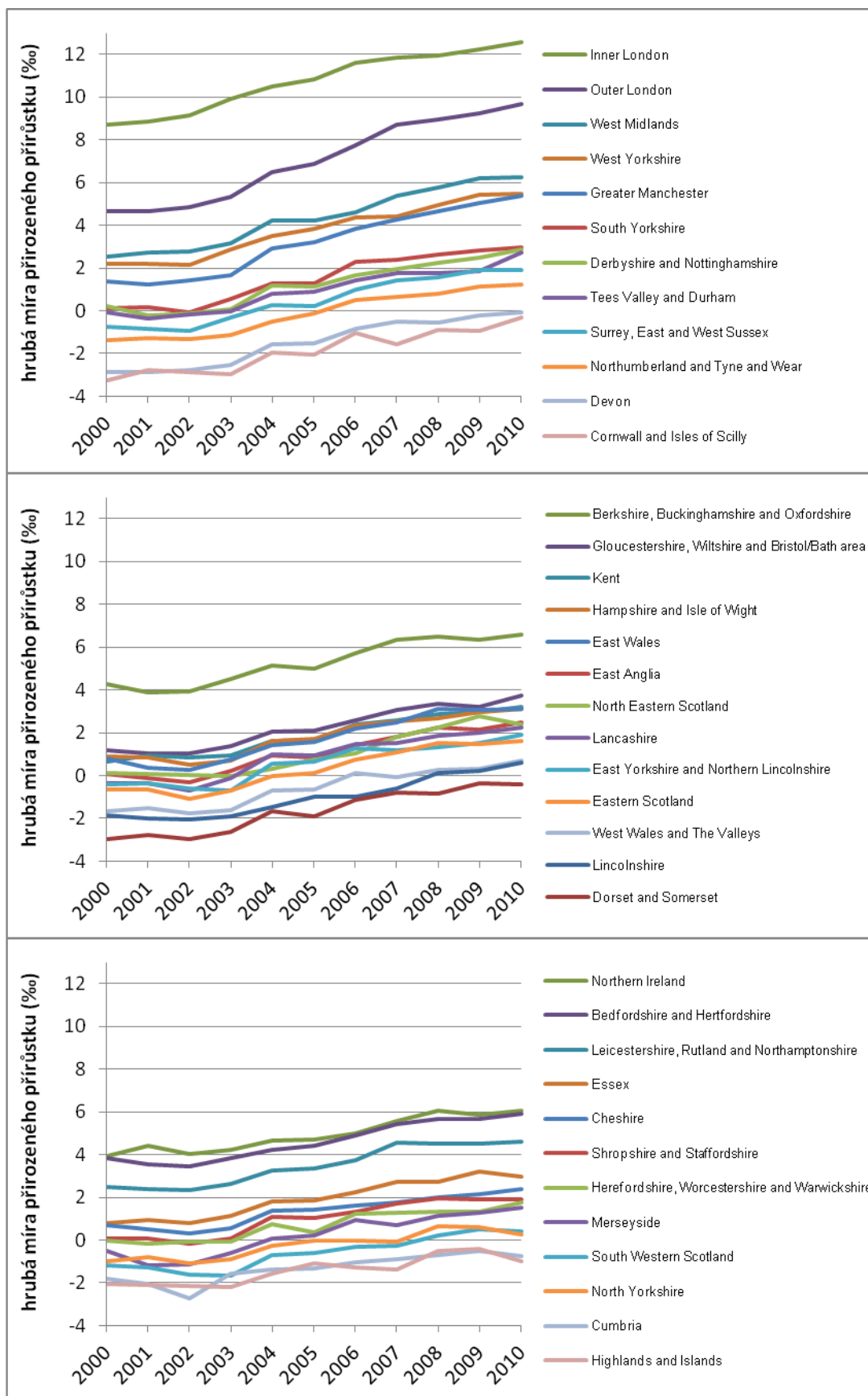
Pro relativní vyjádření počtu zemřelých je nejběžnějším ukazatelem *hrubá míra úmrtnosti*, podávající informaci o počtu zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu. Na první pohled je patrné, že hodnoty této míry ve všech regionech pozvolna klesají (obr. 9), to může být způsobeno zlepšující se kvalitou zdravotnické péče, a tím zvyšováním průměrné délky života. Nejnižší míra úmrtnosti byla po celé sledované období v regionu *Inner London*, v roce 2000 činila 7,4 zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu, v roce 2010 dosahovala dokonce pouze hodnoty 5,1 (Eurostat, 2013). Další regiony s velmi nízkou mírou úmrtnosti jsou *Outer London*, *Northern Ireland* a dále severně od Londýna ležící regiony *Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire* a *Bedfordshire and Hertfordshire*. Zde hodnoty hrubé míry úmrtnosti v celém sledovaném období nepřekročí 9 zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu (Eurostat, 2013). Na opačném pólu stojí opět venkovské periferie, jako na Cornwallském poloostrově ležící regiony *Dorset and Somerset* ($hmú_{2000} = 12,5 \text{ ‰}$), *Cornwall and Isles of Scilly* ($hmú_{2000} = 12,3 \text{ ‰}$) a *Devon* ($hmú_{2000} = 12,3 \text{ ‰}$). Vysokých hodnot dosahuje také *West Wales and The Valleys* ($hmú_{2000} = 12,2 \text{ ‰}$). Z celkového pohledu můžeme opět vidět kolísavý průběh jednotlivých měr úmrtnosti se znatelnými odchylkami v letech po sobě následujících (Eurostat, 2013).

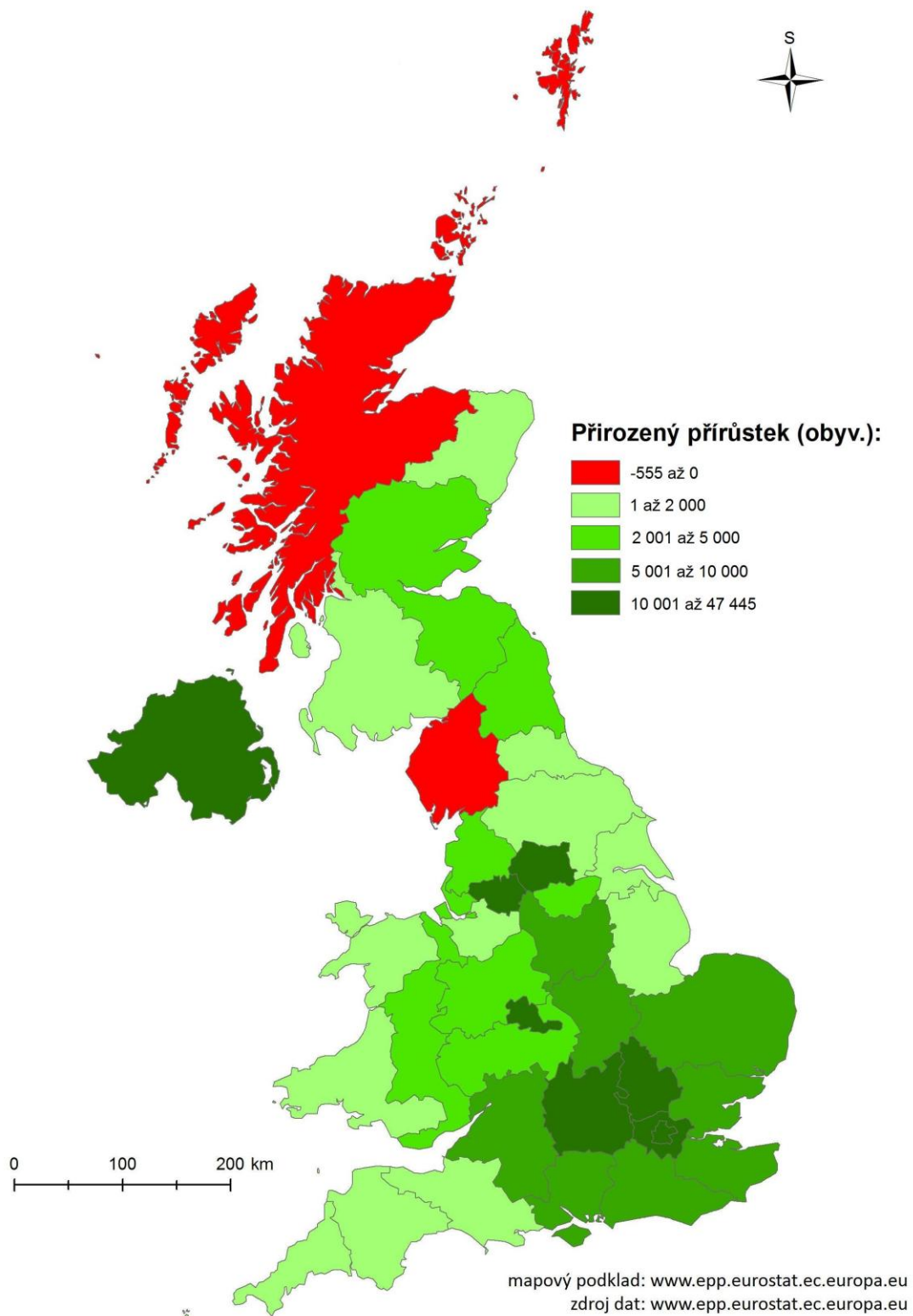
Obr. 9: Graf vývoje hrubé míry úmrtnosti regionů NUTS 2 UK v letech 2000 – 2010 (zdroj: EUROSTAT).

Pro komplexní zhodnocení přirozeného přírůstku je nejvhodnější znázornění jeho hrubé míry. Počítá jak s hrubou mírou porodnosti, tak s hrubou mírou úmrtnosti. Během studovaného období let 2000 – 2010 se ve všech regionech hrubá míra přirozeného přírůstku postupně zvyšovala (obr. 10), jelikož v celkovém pohledu nabývala hrubá míra porodnosti vždy vyšších hodnot, než hrubá míra úmrtnosti. Nejstrmější nárůst opět nastal ve dvou regionech hlavního města Londýn – *Inner London* ($hmpp_{2000} = 8,7 \text{ ‰}$; $hmpp_{2010} = 12,6 \text{ ‰}$), kde byl příčinou zejména velmi rychlý pokles úmrtnosti a *Outer London* ($hmpp_{2000} = 4,6 \text{ ‰}$; $hmpp_{2010} = 9,7 \text{ ‰}$), ve kterém se o tak markantní nárůst zapříčinil hlavně prudký nárůst porodnosti v období 2000 – 2007 (Eurostat, 2013). Důkazem celoplošného zvýšení přirozeného přírůstku v UK je také fakt, že na začátku sledovaného období, v roce 2000, bylo 16 regionů úbytkových, kdežto v posledním sledovaném roce 2010 už pouze 5. Jsou jimi opět periferní regiony Cornwallského poloostrova *Dorset and Somerset*, *Devon* a *Cornwall and Isles of Scilly*, dále pak severoanglický region *Cumbria* a skotský *Highlands and Islands* s nejnižší relativní hodnotou přirozeného přírůstku ($hmpp_{2010} = -1 \text{ ‰}$; Eurostat, 2013).

V roce 2011 se nejvíce obyvatel narodilo v regionu *Outer London* – 78 935 a nejméně v *Highlands and Islands* – 4 555. Nejvíce lidí zemřelo také v *Outer London* – 31 490 a nejméně opět v *Highlands and Islands* – 5 110 (Eurostat, 2013). Tyto dva regiony tedy můžeme pomyslně stavět na opačné póly přirozené měny obyvatelstva ve Spojeném království (obr. 11). Z pohledu absolutních hodnot byl v roce 2011 kromě *Highlands and Islands* úbytkový už jen region *Cumbria* v severní Anglii. Nejvíce přírůstkové, tedy regiony, které v roce 2011 přirozeně narostly o více než 10 000 obyvatel, byly *Outer London* (o 47 445 obyv.), *Inner London* (o 38 713 obyv.), a *West Midlands* (o 17 834 obyv.; Eurostat, 2013).

Obr. 10: Graf vývoje hrubé míry přirozeného přírůstku obyvatelstva regionů NUTS 2 v letech 2000 – 2010 (zdroj: EUROSTAT).

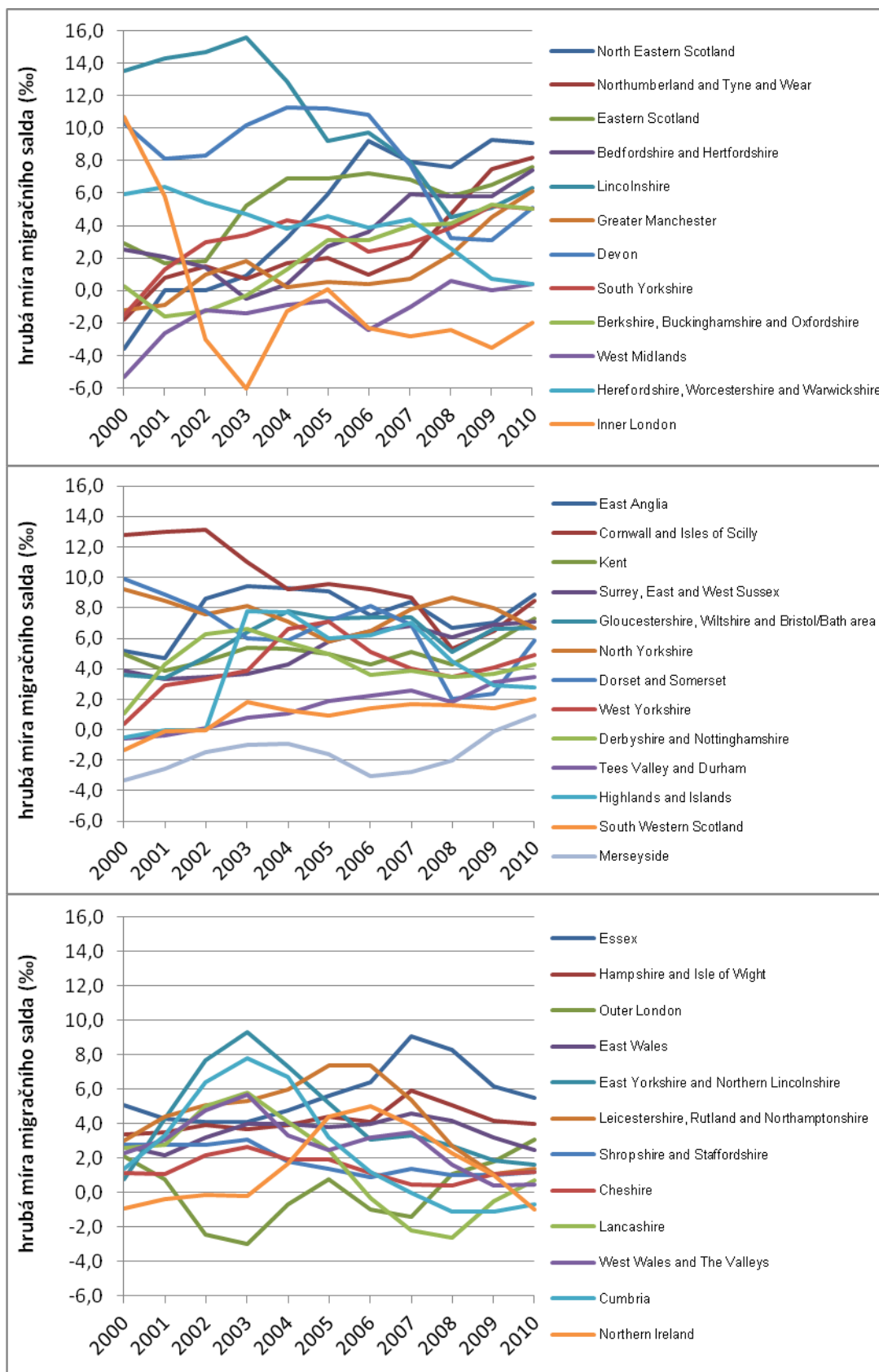

Obr. 11: Mapa přirozeného přírůstku obyvatelstva regionů NUTS 2 Spojeného království v roce 2011 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

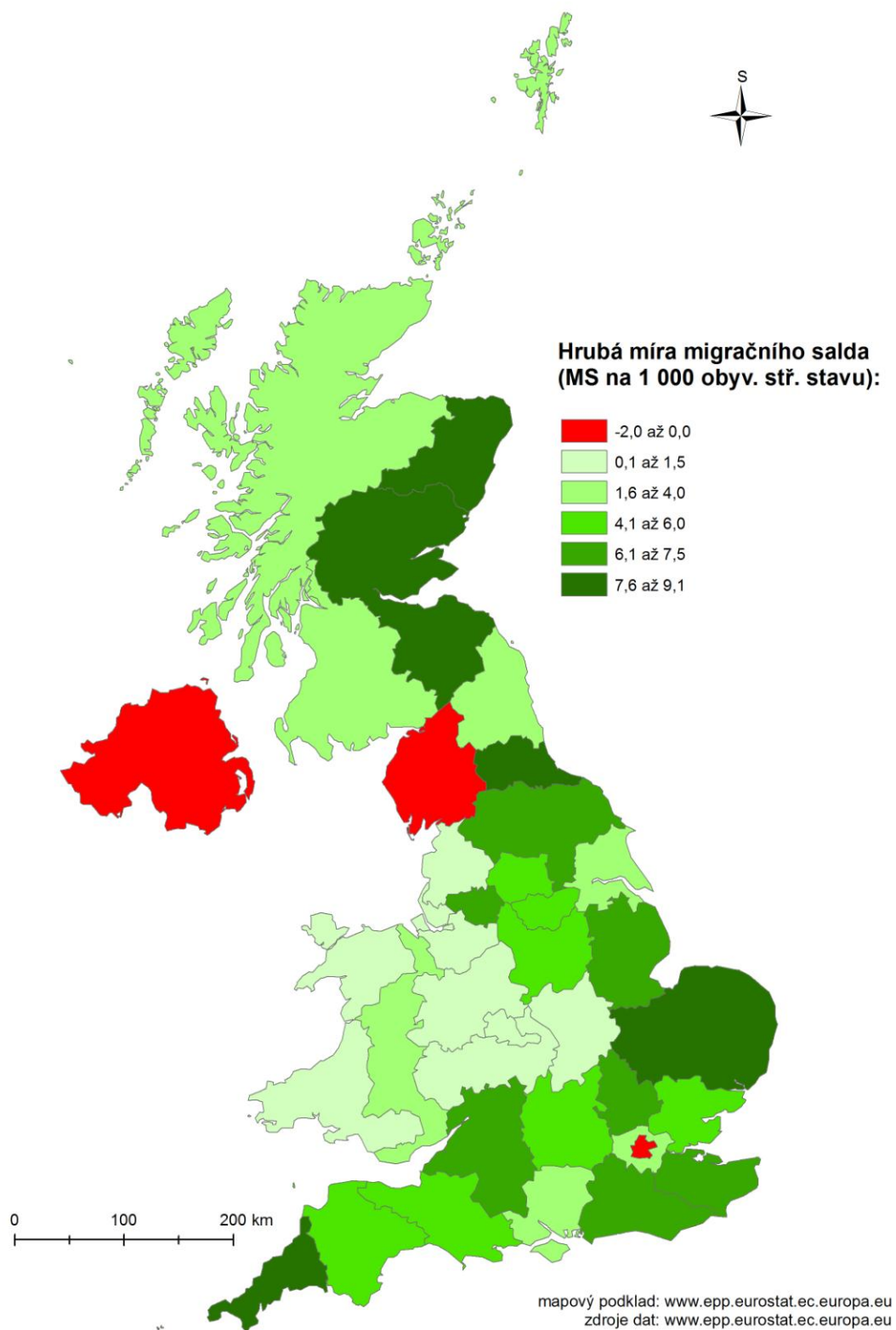
5.1.4 MIGRACE OBYVATELSTVA

Vnitřní migrace má velmi velký vliv na změnu populace jednotlivých regionů. Sledování jejího vývoje je důležité pro pochopení migračního chování obyvatelstva. Vývoj hrubé míry migračního salda byl v regionech NUTS 2 UK velmi různorodý (obr. 12). Během let 2000 – 2010 zaznamenal největší nárůst populace vlivem migrace region *North Eastern Scotland* ($hmms_{2000} = -3,6 \text{ ‰}$; $hmms_{2010} = 9,1 \text{ ‰}$) a největší pokles *Inner London* ($hmms_{2000} = 10,7 \text{ ‰}$; $hmms_{2010} = -2,0 \text{ ‰}$), zde to může být způsobeno stěhováním věkově starší části populace na venkov. Celkový trend ukazuje, že vývoj migračního salda má vzestupnou tendenci, tedy že většina regionů je migračně přírůstková, přestože u velkého počtu regionů hrubá míra migračního salda strmě klesá. Nejmenší změna mezi lety 2000 a 2010 nastala v *Northern Ireland* (pokles o 0,1 ‰), naopak největší v již zmiňovaných *North Eastern Scotland* a *Inner London*, v obou změna o 12,7 ‰ (Eurostat, 2013).

V posledním roce sledovaného období byla hrubá míra migračního salda v záporných hodnotách pouze v regionech *Inner London* (-2,0 ‰), *Northern Ireland* (-1,0 ‰) a *Cumbria* (-0,7 ‰). Největší hodnota hrubé míry migračního salda byla v *North Eastern Scotland* (9,1 ‰) a *Cornwall and Isles of Scilly* (8,5 ‰) (Eurostat, 2013). Na první pohled jsou tyto dva regiony periferní, avšak ve skotském regionu se nachází velká města jako například Glasgow, proto se sem lidé stěhovali zřejmě převážně za novými pracovními příležitostmi. Avšak region Cornwallského poloostrova zřejmě zaznamenal spíše příliv starší složky populace, která směřuje na venkov (obr. 13).

Obr. 12: Graf vývoje hrubé míry migračního salda regionů NUTS 2 UK v letech 2000 – 2010 (zdroj: EUROSTAT).

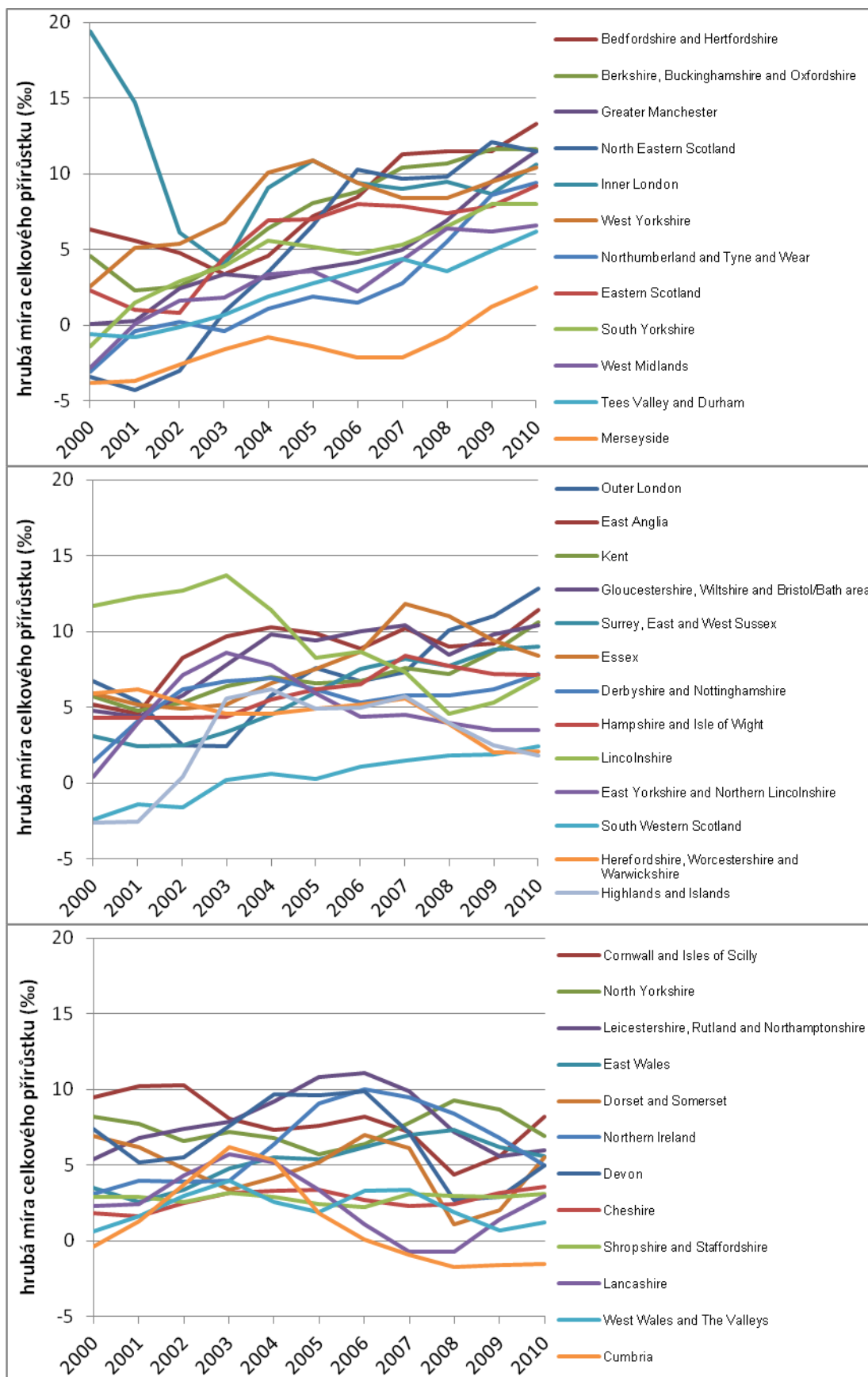

Obr. 13: Mapa hrubé míry migračního salda regionů NUTS 2 UK v roce 2010 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

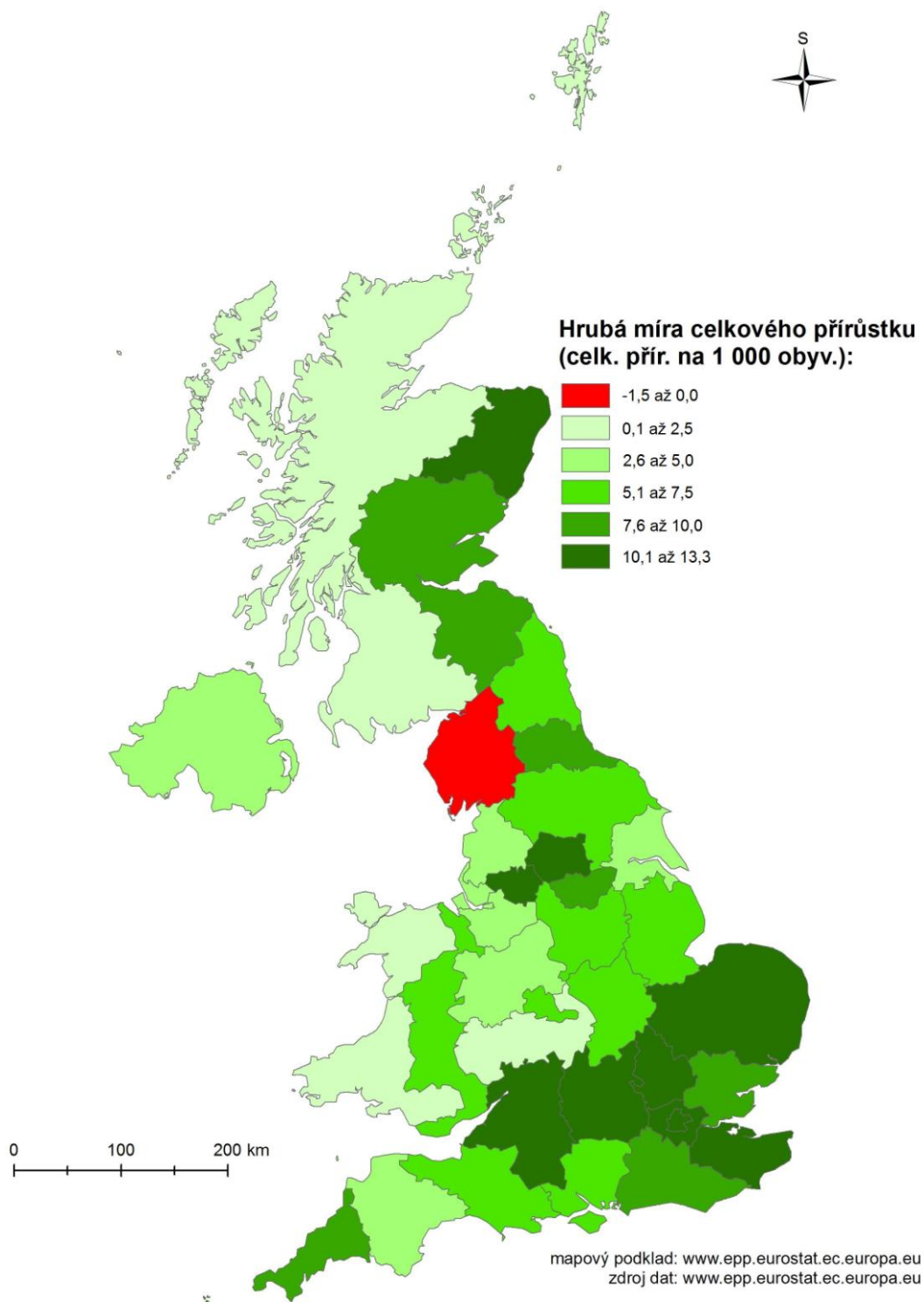
5.1.5 CELKOVÝ PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA

Celkovou měnu populace zohledňující jak přirozený přírůstek, tak migrační přírůstek, ukazuje charakteristika celkového přírůstku obyvatelstva (obr. 14). Vyjadřuje součet obou přírůstků na 1 000 obyvatel středního stavu populace. Ve sledovaném období let 2000 – 2010 došlo v každém regionu ke zdatným změnám a kolísavému vývoji. Na začátku, v roce 2000 byl zdaleka největší celkový přírůstek v *Inner London* ($hmcp_{2000} = 19,4 \text{ ‰}$) a největší úbytek v *Merseyside* ($hmcp_{2000} = -3,8 \text{ ‰}$). V tomto roce bylo dohromady devět regionů úbytkových (Eurostat, 2013). V konečném roce sledovaného období však zaznamenal celkový úbytek populace jen region *Cumbria* ($hmcp_{2010} = -1,5 \text{ ‰}$), naopak největší nárůst *Bedfordshire and Hertfordshire* ($hmcp_{2010} = 13,3 \text{ ‰}$) a *Outer London* ($hmcp_{2010} = 12,8 \text{ ‰}$). Nejrapidnější nárůst $hmcp$ během sledovaného období nastal v *North Eastern Scotland*, a to z hodnoty $-3,4 \text{ ‰}$ na $11,5 \text{ ‰}$. Naopak největší pokles nastal v *Inner London*, z $19,4 \text{ ‰}$ na $10,6 \text{ ‰}$, v roce 2003 dokonce dosahoval hodnoty pouze 4 ‰ (Eurostat, 2013). Dlouhodobě docházelo k celkovému úbytku obyvatel v regionech *Merseyside* (od 2000 do 2008), *North Eastern Scotland* (od 2000 do 2002), *Tees Valley and Durham* (od 200 do 2002), *South Western Scotland* (od 2000 do 2002) a *Cumbria* (od 2007 do 2010).

Rozložení hrubé míry celkového přírůstku v roce 2010 ukazuje, že nejvíce obyvatel v tomto roce přibylo zejména v regionech jižní a jihovýchodní Anglie a ve východním Skotsku (obr. 15). Nejmenší celkový přírůstek za rok 2010 nastal v regionech západního Skotska a západního Walesu. Populace se snížila pouze v regionu severozápadní Anglie s názvem *Cumbria*, jak už bylo řečeno výše (Eurostat, 2013).

Obr. 14: Graf vývoje hrubé míry celkového přírůstku obyvatelstva regionů NUTS 2 UK v letech 2000 – 2010 (zdroj: EUROSTAT).

Obr. 15: Mapa hrubé míry celkového přírůstku obyvatelstva regionů NUTS 2 UK v roce 2010
(zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

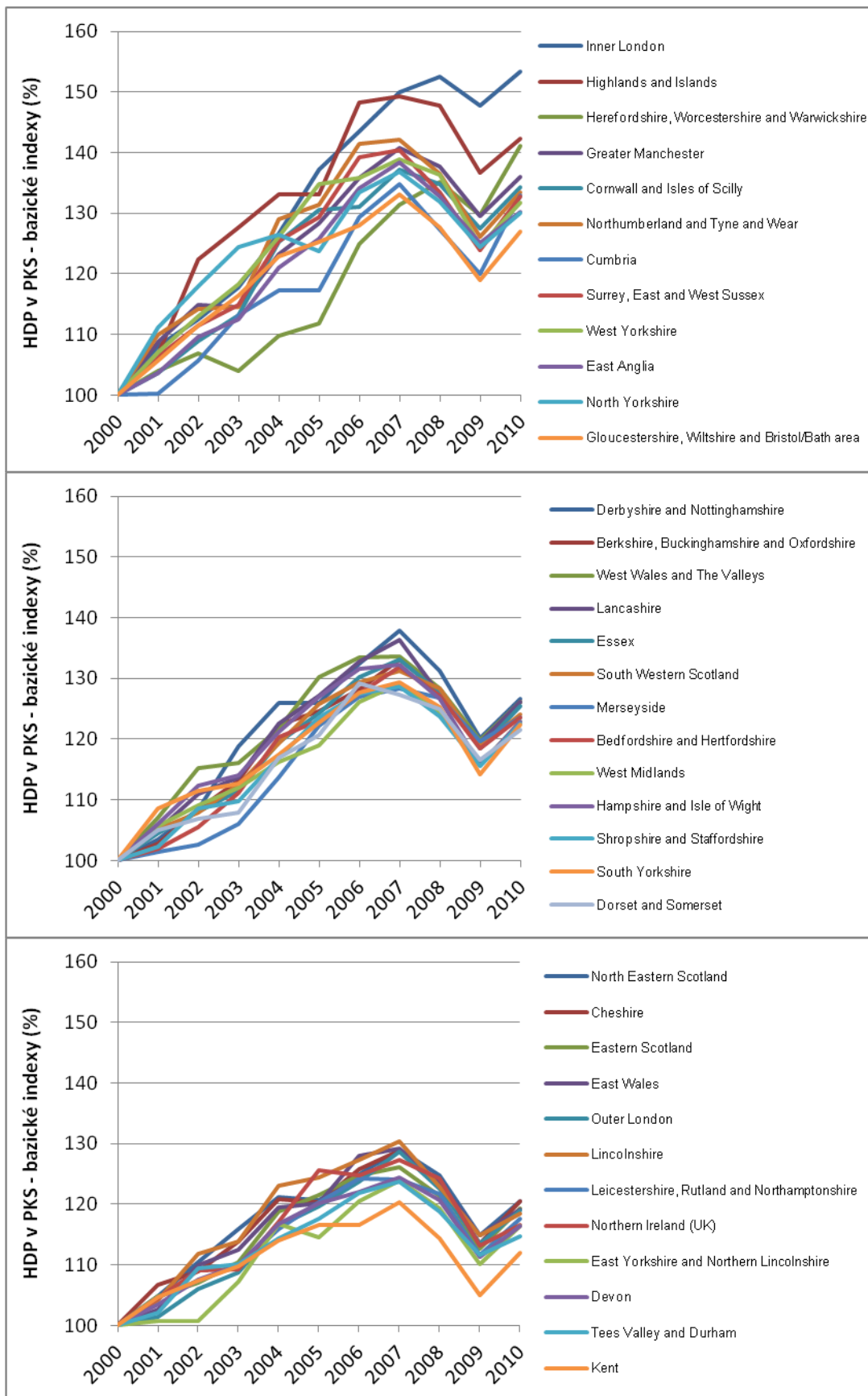
5.2 EKONOMICKÉ DISPARITY

5.2.1 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT

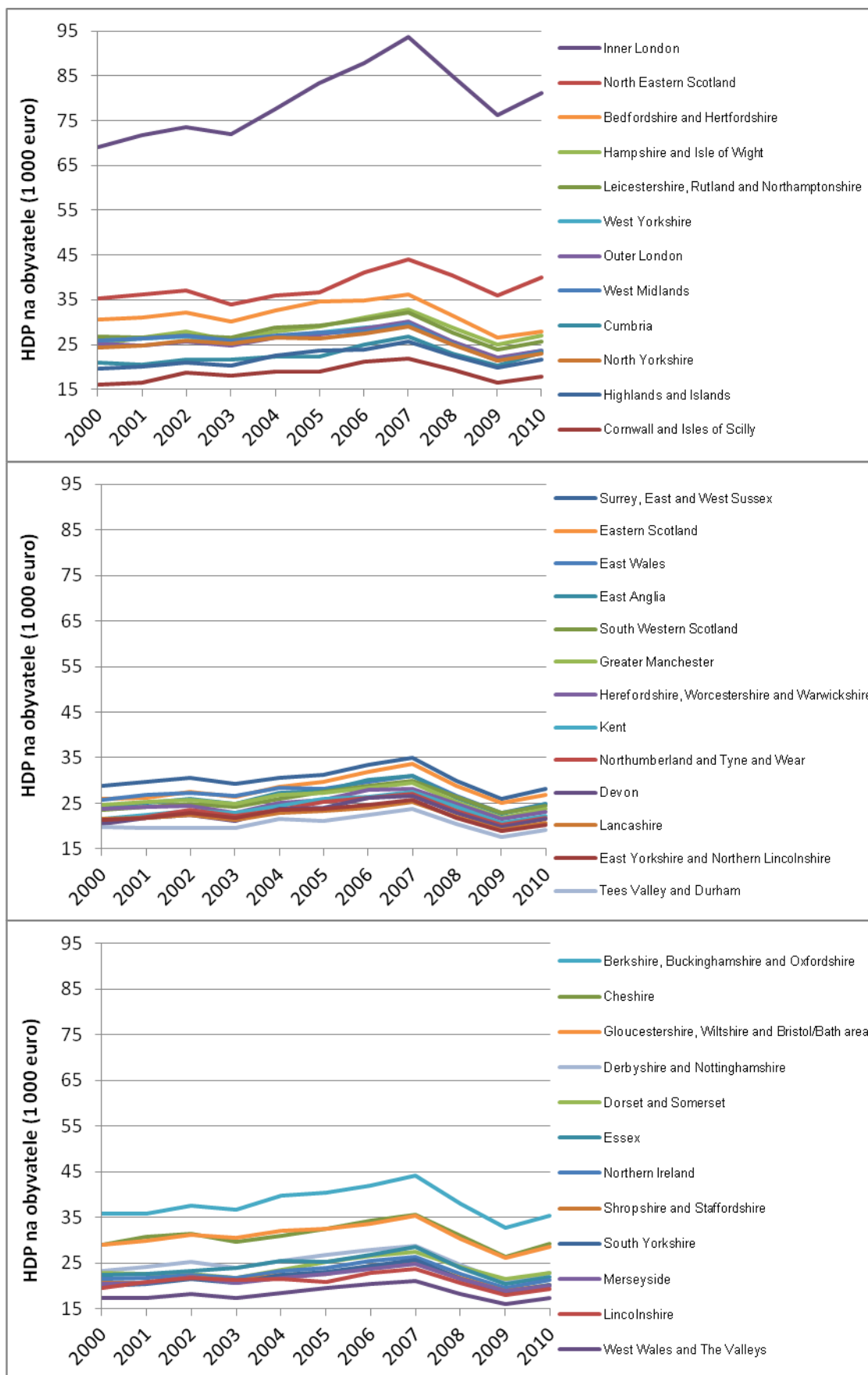
Charakteristikou, která nejvíce vystihuje ekonomickou vyspělost státu, potažmo regionu, je hrubý domácí produkt. Může být vyjádřen buď v paritě kupní síly, nebo v přepočtu na obyvatele. HDP v paritě kupní síly je nejvhodnější pro porovnání jednotlivých regionů. U všech regionů se v období let 2000 – 2010 HDP zvyšovalo až do roku 2007, kdy kulminovalo a poté přišel propad vlivem nástupu ekonomické krize. Od roku 2009 se však situace opět zlepšuje celoplošně na území UK (obr. 16). Největší nárůst HDP v paritě kupní síly byl v *Inner London, Highlands and Islands* a *Herefordshire, Worcestershire and Warwickshire*, u všech více než čtyřicetiprocentní. Naopak nejmenší v *Kentu*, pouze o necelých 12 % (Eurostat, 2013).

Dalším obvyklým vyjádřením HDP je v přepočtu na obyvatele (obr. 17). Opět je vidět pokles ve vývoji mezi léty 2007 a 2009 vlivem recese. S velkou rezervou vede v hodnotách HDP *Inner London* (min – $hdp_{2000} = 69\,100$ euro/obyv.; max – $hdp_{2007} = 93\,700$ euro/obyv.), za ním následují *Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire* (max – $hdp_{2007} = 44\,200$ euro/obyv.) a *North Eastern Scotland* (max – $hdp_{2007} = 44\,100$ euro/obyv.). Největší nárůst HDP mezi lety 2000 a 2010 byl v *Inner London*, o 12 000 euro na obyvatele. Největší pokles v regionu *Bedfordshire and Hertfordshire*, a to o 2 800 euro na obyvatele (Eurostat, 2013).

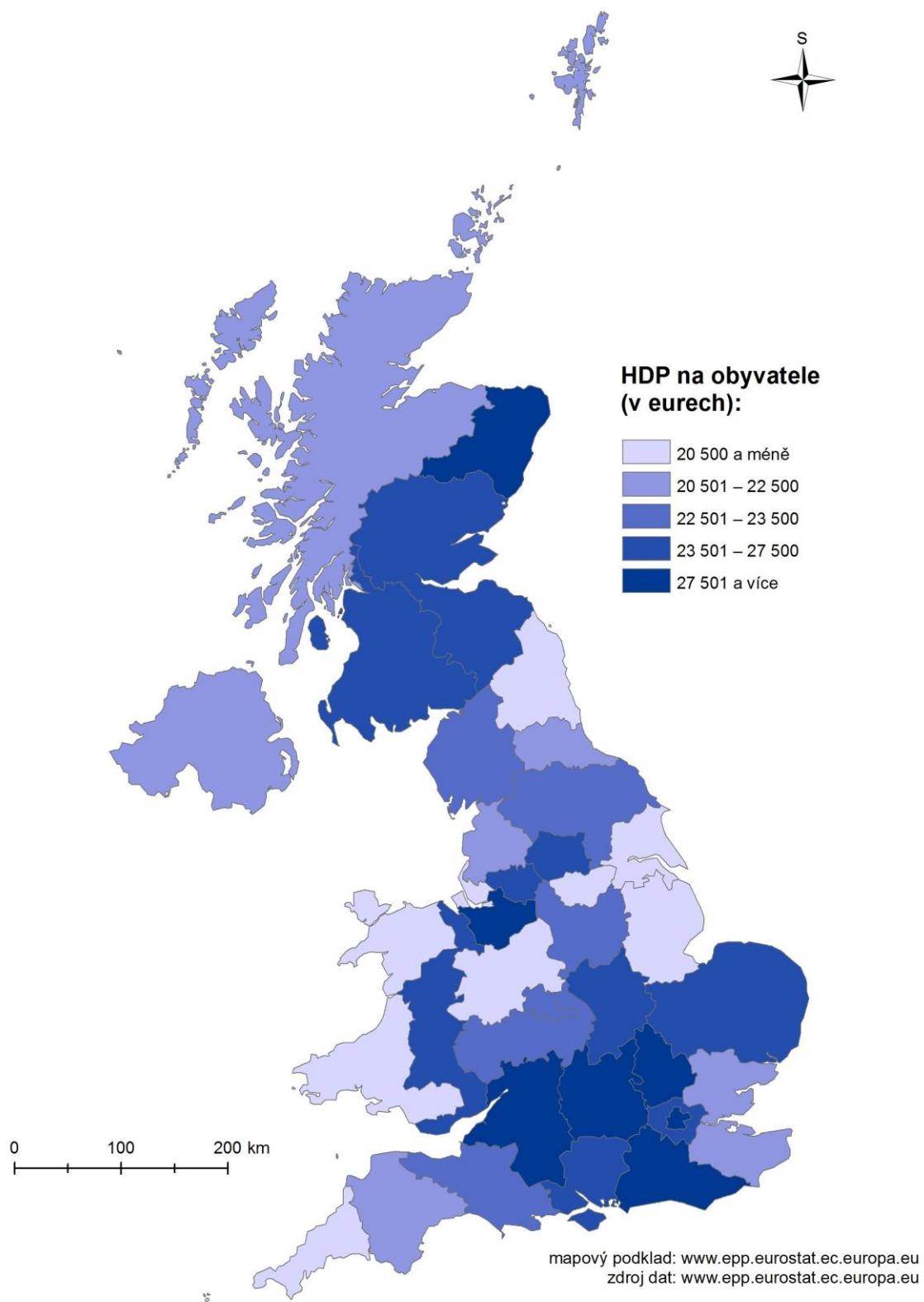
V roce 2010 byly tedy centry nejvyššího HDP na obyvatele Londýn a regiony na západ od něj, západní Skotsko a region *Cheshire* ve středozápadní Anglii (obr. 18). Naopak periferními regiony z hlediska HDP byly *Cornwall and Isles of Scilly*, západ Walesu, a pak mimo jiné regiony na středovýchodně a severovýchodě Anglie, jako *Lincolnshire, South Yorkshire, East Yorkshire* nebo *Tees Valley and Durham*. Zde hodnota HDP nepřekročila 20 500 euro na obyvatele (Eurostat, 2013).

Obr. 16: Graf vývoje hrubého domácího produktu v paritě kupní síly regionů NUTS 2 UK v letech 2000 – 2010 (bazické indexy; zdroj: EUROSTAT).

Obr. 17: Graf vývoje hrubého domácího produktu regionů NUTS 2 UK v letech 2000 až 2010 – 1 000 euro na obyvatele (zdroj: EUROSTAT).

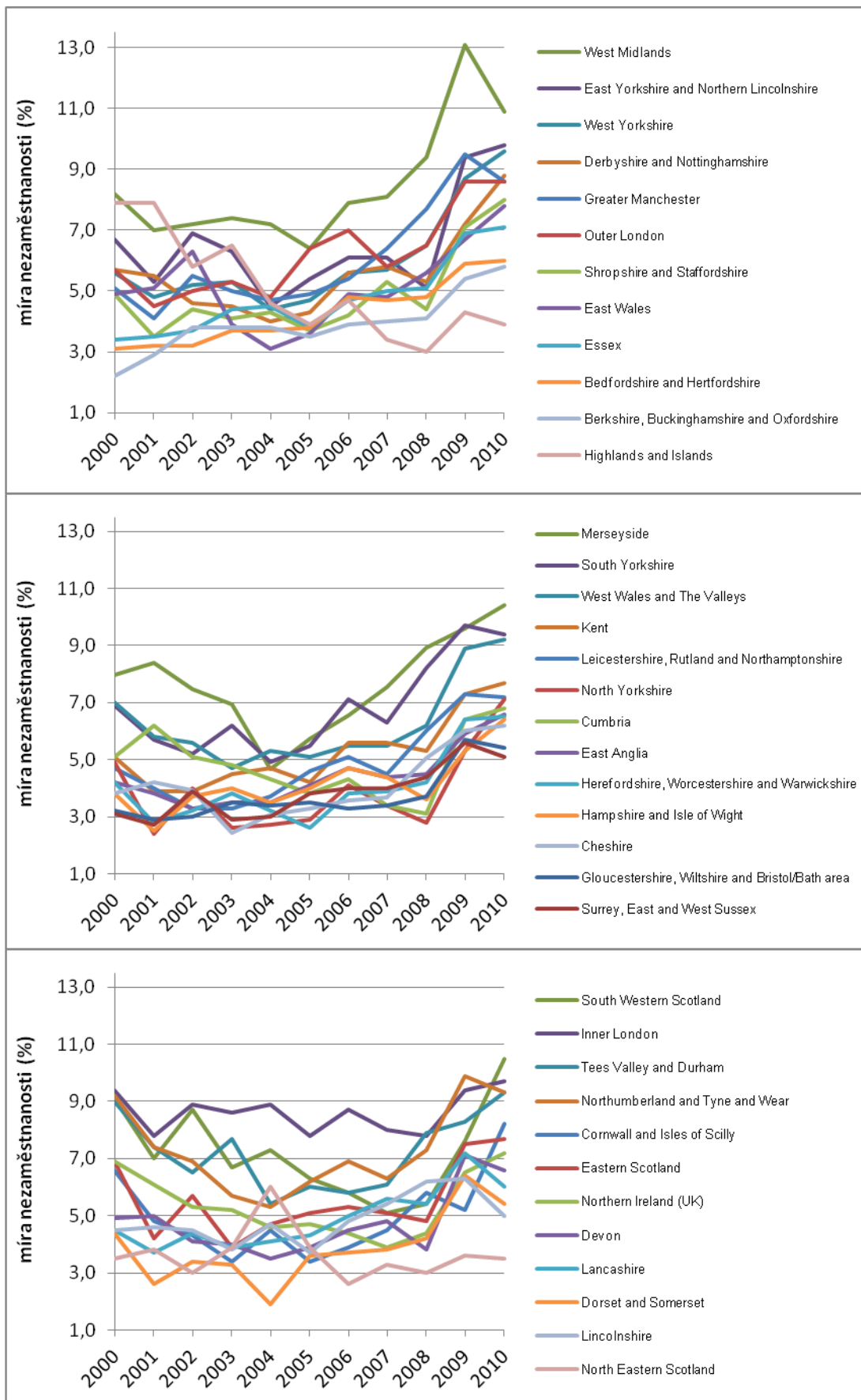

Obr. 18: Mapa hrubého domácího produktu v přepočtu na obyvatele regionů NUTS 2 UK v roce 2010 (zdroj: EUROSTAT, upraveno v ArcMap 10).

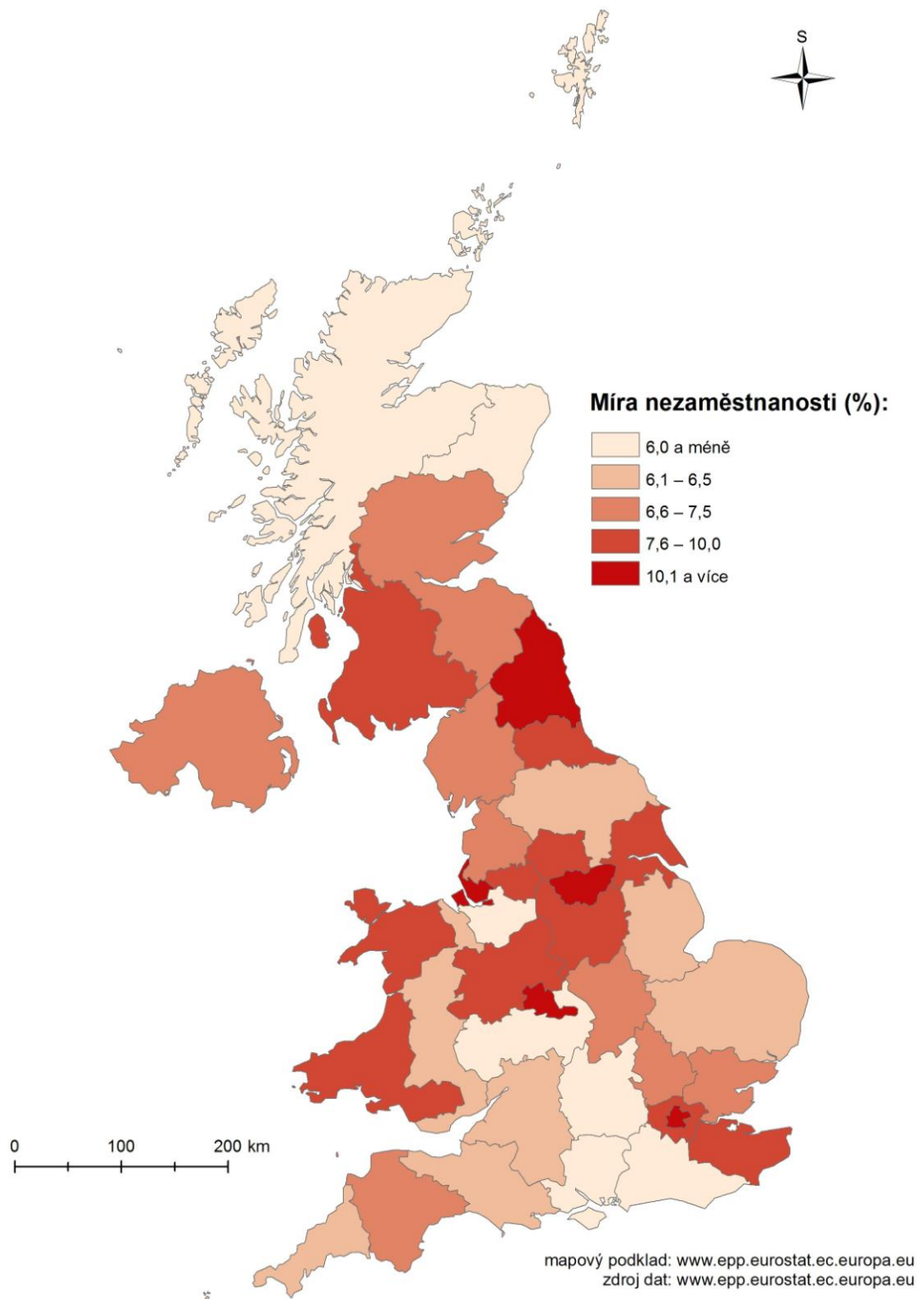
5.2.2 NEZAMĚSTNANOST

Míra nezaměstnanosti je jedním z nejčastěji používaných socioekonomických ukazatelů. Vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob na populaci věku 15 let a starších. Ideální je tedy míra nezaměstnanosti co nejmenší, ale obecný trend v NUTS 2 regionech UK je takový, že se nezaměstnanost mírně zvyšuje (obr. 19). Patrné je prudké zvýšení nezaměstnanosti mezi lety 2008 a 2009 u velkého počtu regionů. Důvodem je zřejmě nástup ekonomické recese, kdy velké množství obyvatel ztratilo práci. Po roce 2009 se situace většinou zklidnila a míra nezaměstnanosti stagnuje. Zajímavou výjimkou je *Cornwall and Isles od Scilly*, kde přišlo největší zvýšení nezaměstnanosti až po roce 2009, jelikož se jedná o periferní region, kam se ekonomická krize rozšířila později. Region s trvale nejvyšší nezaměstnaností je *West Midlands* (max. – míra nezam. 2009 = 13,1 %). Největší nárůst míry nezaměstnanosti mezi lety 2000 a 2010 nastal ve *West Yorkshire* (o 4 %), oporoti tomu největší pokles podílu nezaměstnaných proběhl v *Highlands and Islands* (o 4%). Nejmenší změnu míry nezaměstnanosti vykázal *North Eastern Scotland*, kde byla v prvním i posledním sledovaném roce totožná, a to 3,5 %. Zároveň je zde také nejmenší míra nezaměstnanosti ze všech regionů (Eurostat, 2013).

V roce 2011 byla míra nezaměstnanosti vyšší než 10 % v pěti regionech NUTS 2 UK (obr. 20), a to v *Tees Valley and Durham* (11,8 %), *West Midlands* (11,3 %), *South Yorkshire* (10,8 %), *Inner London* (10,2 %) a *Merseyside* (10,1 %). Největší podíl nezaměstnaných je tedy v regionech s největší koncentrací obyvatel, čili v těch, kde se nachází velká města jako Londýn, Birmingham, Liverpool, Sheffield nebo Newcastle. Nejnižší nezaměstnanost (maximálně 6 %) byla v *North Eastern Scotland* (4,6 %), *Highlands and Islands* (4,8 %) a dalších pěti regionech převážně jižní a západní Anglie (Eurostat, 2013).

Obr. 19: Graf vývoje míry nezaměstnanosti regionů NUTS 2 UK v letech 2000 – 2010 (zdroj: EUROSTAT).

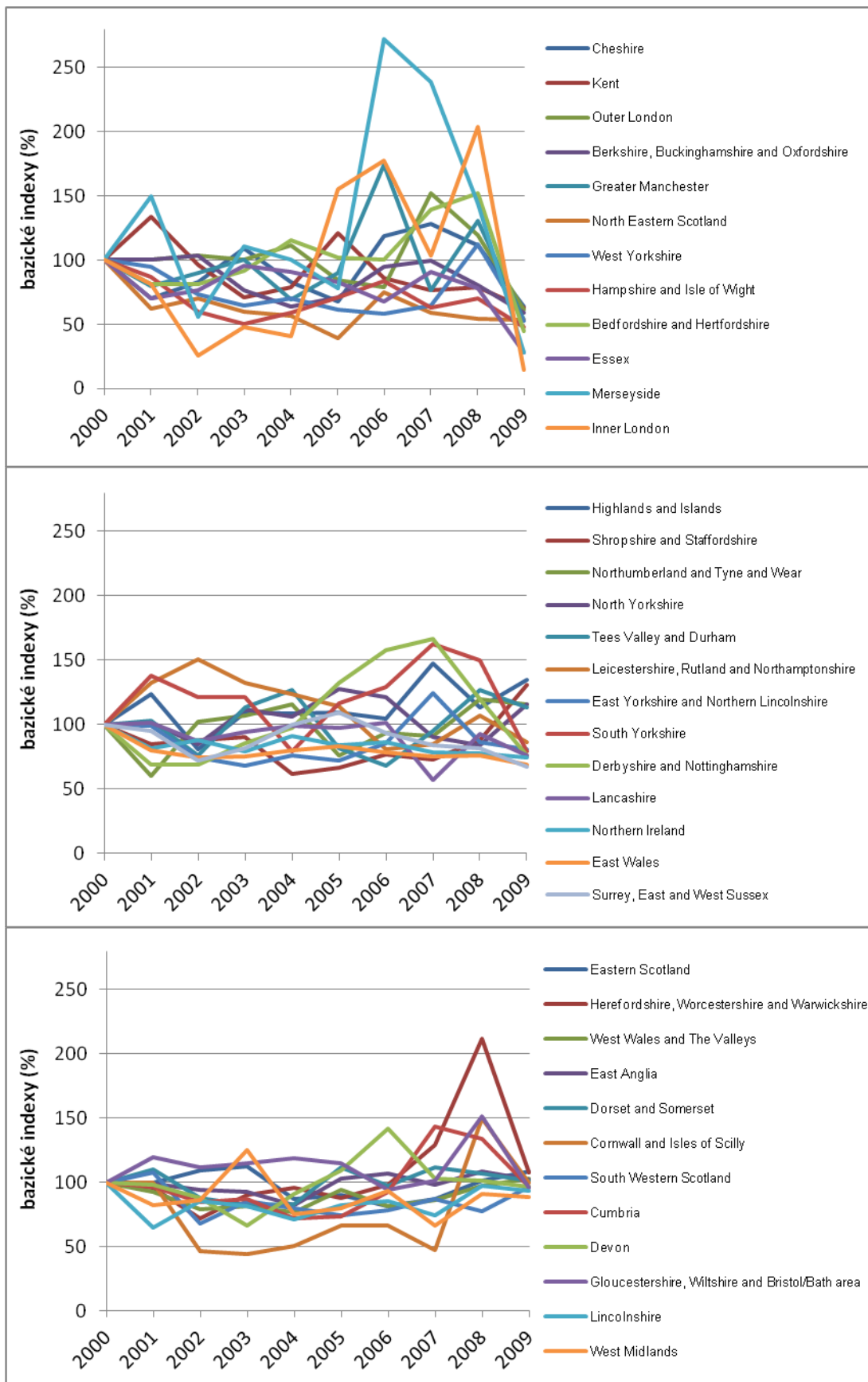

Obr. 20: Mapa míry nezaměstnanosti regionů NUTS 2 Spojeného království v roce 2011 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

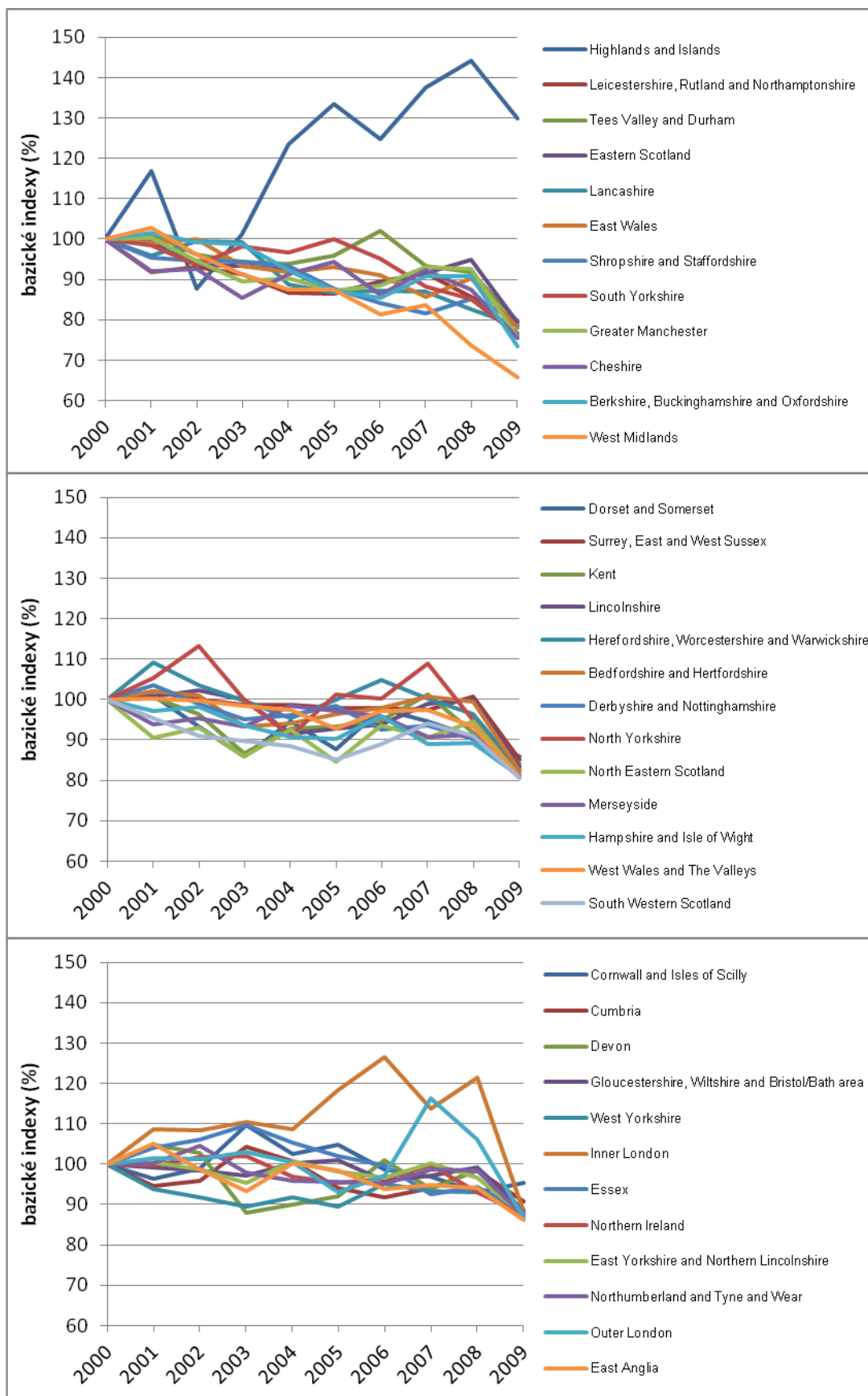
5.2.3 STRUKTURA ZAMĚSTNANOSTI

Z hlediska rozložení zaměstnaných osob do tří hospodářských sektorů byl vývoj v jednotlivých regionech poměrně různorodý. V primární sféře zemědělství poklesl při porovnání let 2000 a 2009 počet pracovníků téměř ve všech regionech NUTS 2 (obr. 21). K nárůstu počtu zaměstnaných osob došlo pouze v deseti regionech, nejvíce v *Highlands and Islands* (o 35 %) a *Shropshire and Staffordshire* (o 31 %). V *Cornwall and Isles of Scilly* byl v prvním a posledním roce sledovaného období počet zemědělských zaměstnanců totožný. Největší výkyvy zaznamenává region *Merseyside*, kde počet zaměstnanců primárního sektoru v roce 2000 činil 1 800, v roce 2006 dosahuje maxima až 4 900 zaměstnanců a dále klesá na hodnotu pouze 500 zaměstnaných v koncovém roce 2009. Příčinou mohla být změna hranic regionů mezi roky 2005 a 2006. Dalšími podobně se chovajícími regiony jsou například *Inner London* ($zam_{2000} = 2\,700$; $zam_{2008} = 5\,500$; $zam_{2009} = 400$) nebo *Herefordshire, Worcestershire and Warwickshire* ($zam_{2000} = 11\,800$; $zam_{2008} = 25\,000$; $zam_{2009} = 12\,700$). Největší úbytek zaměstnanců zemědělského sektoru proběhl v *Inner London*, a to o 85 %, dále v *Merseyside* a *Essexu*, v obou o přibližně 72 % (Eurostat, 2013).

Naprosto jiná situace nastala u zaměstnanosti sekundárního sektoru. V porovnání počtu zaměstnanců v počátečním a koncovém roce se snížil ve všech regionech, kromě *Highlands and Islands* v severním Skotsku, kde naopak rapidně narostl, až o 30 % (obr. 22). Největší pokles zaznamenal *West Midlands* (o 34 %). Vývoj počtu zaměstnaných v průmyslu měl opět podobně kolísavý průběh jako zaměstnanost v zemědělství. Téměř ve všech regionech však shodně dochází mezi lety 2008 a 2009 k prudkému poklesu počtu zaměstnaných. Jednou z příčin může být nástup ekonomické krize, a tím četné ztráty zaměstnání. Největší výkyvy oproti obecnému trendu většiny regionů jsou v již zmiňovaném *Highlands and Islands* a v londýnských regionech *Inner London* (max. – $zam_{2006} = 191\,500$; min. – $zam_{2009} = 133\,400$) a *Outer London* (max. – $zam_{2007} = 411\,500$; min. – $zam_{2009} = 306\,500$). Zajímavý je vývoj v posledním roce u regionu *Cornwall and Isles of Scilly*, u kterého, jako u jediného došlo ke zvýšení počtu zaměstnanců v sektoru průmyslu, řádově o 2 % (Eurostat, 2013).

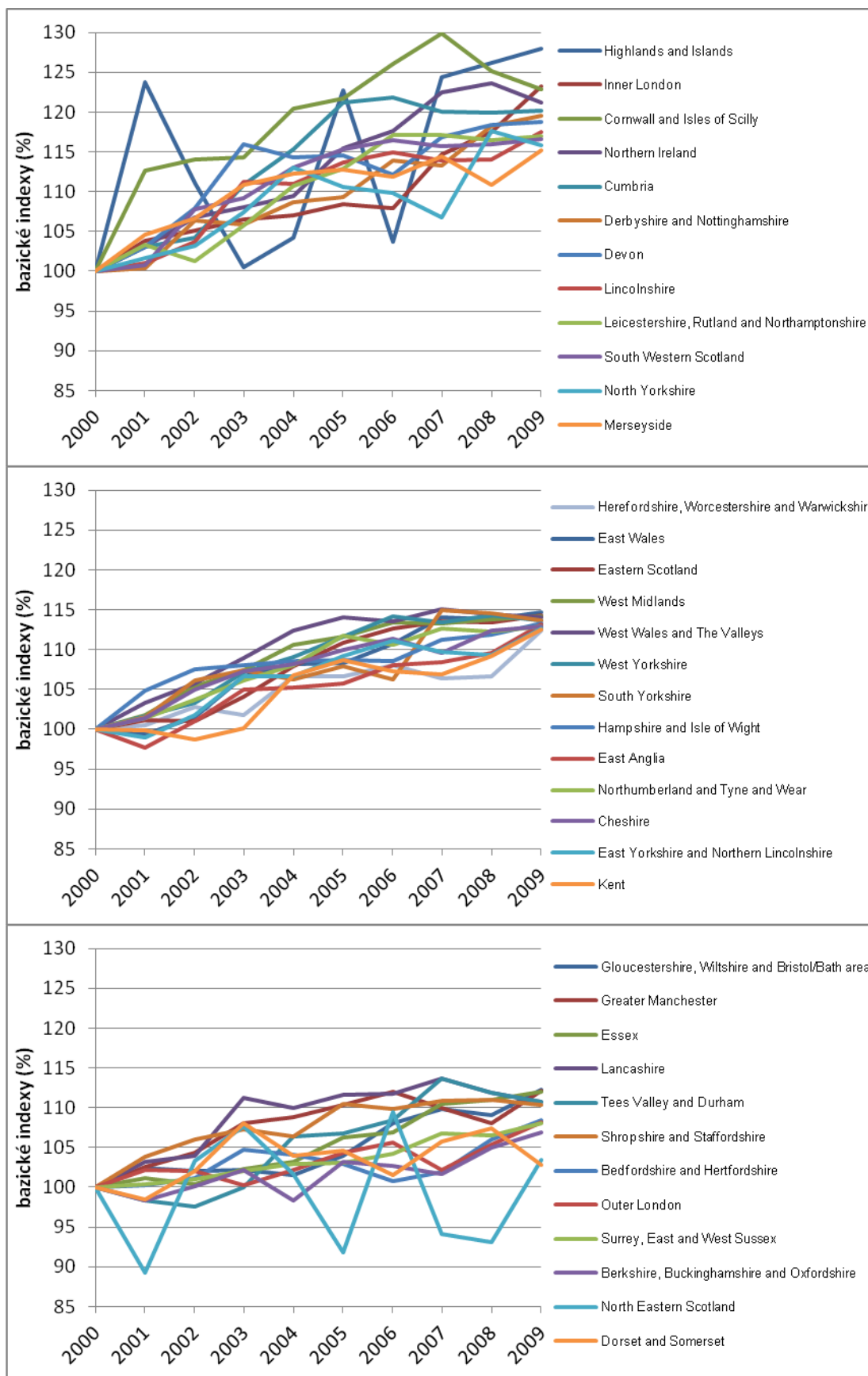
Obr. 21: Graf vývoje zaměstnanosti v sektoru zemědělství v regionech NUTS 2 UK v letech 2000 – 2009 (zdroj: EUROSTAT).

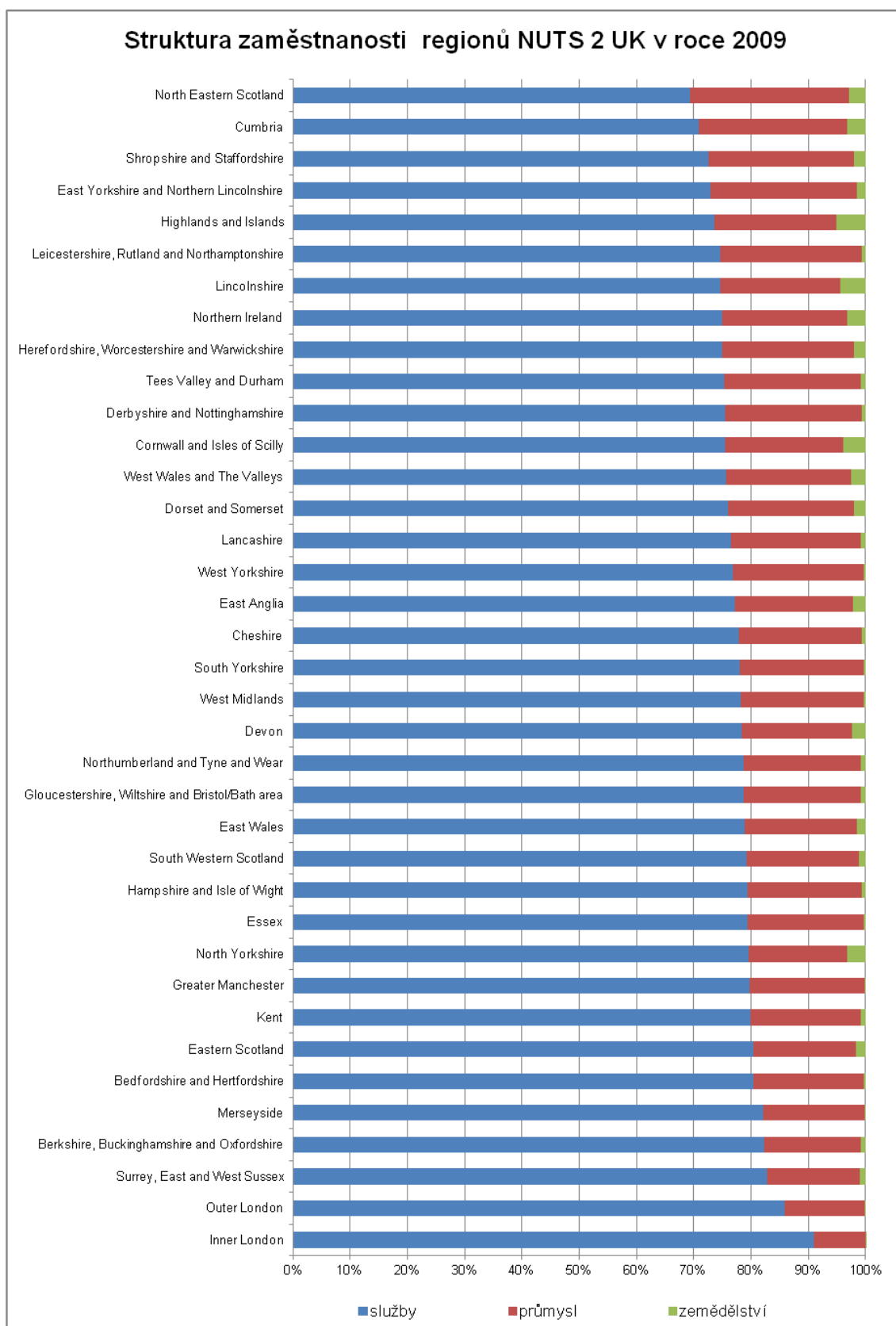
Obr. 22: Graf vývoje zaměstnanosti v sektoru průmyslu v regionech NUTS 2 UK v letech 2000 – 2009 (zdroj: EUROSTAT).

Sektor služeb má v současnosti pro UK největší význam, proto je sledování vývoje zaměstnanosti v něm velmi důležité. Ve všech regionech NUTS 2 UK došlo během let 2000 – 2009 ke zdatnému zvýšení zaměstnanosti v této sféře hospodářství (obr. 23). Konkrétně největší nárůst byl v *Highlands and Islands* (o 28 %), *Inner London* (o 23 %) a *Cornwall and Isles of Scilly* (o 23 %). Naopak nejmenší zvýšení počtu zaměstnanců terciárního sektoru nastalo v *Dorset and Somerset* (o 3 %) a *North Eastern Scotland* (o 3,5 %). Velmi zajímavý kolísavý vývoj byl ve skotských regionech *Highlands and Islands* (max. – zam₂₀₀₁ = 158 500; min. – zam₂₀₀₀ = 128 100) a v *North Eastern Scotland* (max. – zam₂₀₀₆ = 181 800; min. – zam₂₀₀₁ = 148 400). Tyto dva sousedící regiony se chovají z hlediska vývoje zaměstnanosti ve službách k sobě opačným způsobem, to znamená, že pokud v jednom z nich je v daném roce zaměstnanost na vrcholu, tak v druhém regionu je v recesi a naopak. Důvodem může být přelévání zaměstnanců terciární sféry mezi těmito dvěma regiony (Eurostat, 2013).

Co se týče z hlediska dostupnosti dat nejaktuálnějšího rozložení zaměstnanosti podle sektorů hospodářství v roce 2009, ukazuje se, že zdaleka nejvíce zastoupen je sektor terciární (obr. 24). Největší podíl zaměstnaných ve službách je v *Inner London* (91 %), což je dáno zejména velkým počtem zde umístěných finančních institucí. Nejméně ve službách zaměstnaných osob je v *North Eastern Scotland* (69 %). Průmyslové odvětví má v zaměstnanosti největší zastoupení v *North Eastern Scotland* (28 %), naopak nejmenší v *Inner London* (9 %). Primární sektor hospodářství tvoří ve všech regionech NUTS 2 UK minimální podíl na zaměstnanosti. Nejvíce v *Highlands and Islands*, a to 5 %, a nejméně v *Inner London*, pouze 0,03 % (Eurostat, 2013).

Obr. 23: Graf vývoje zaměstnanosti v sektoru služeb v regionech NUTS 2 UK v letech 2000 – 2009 (zdroj: EUROSTAT).

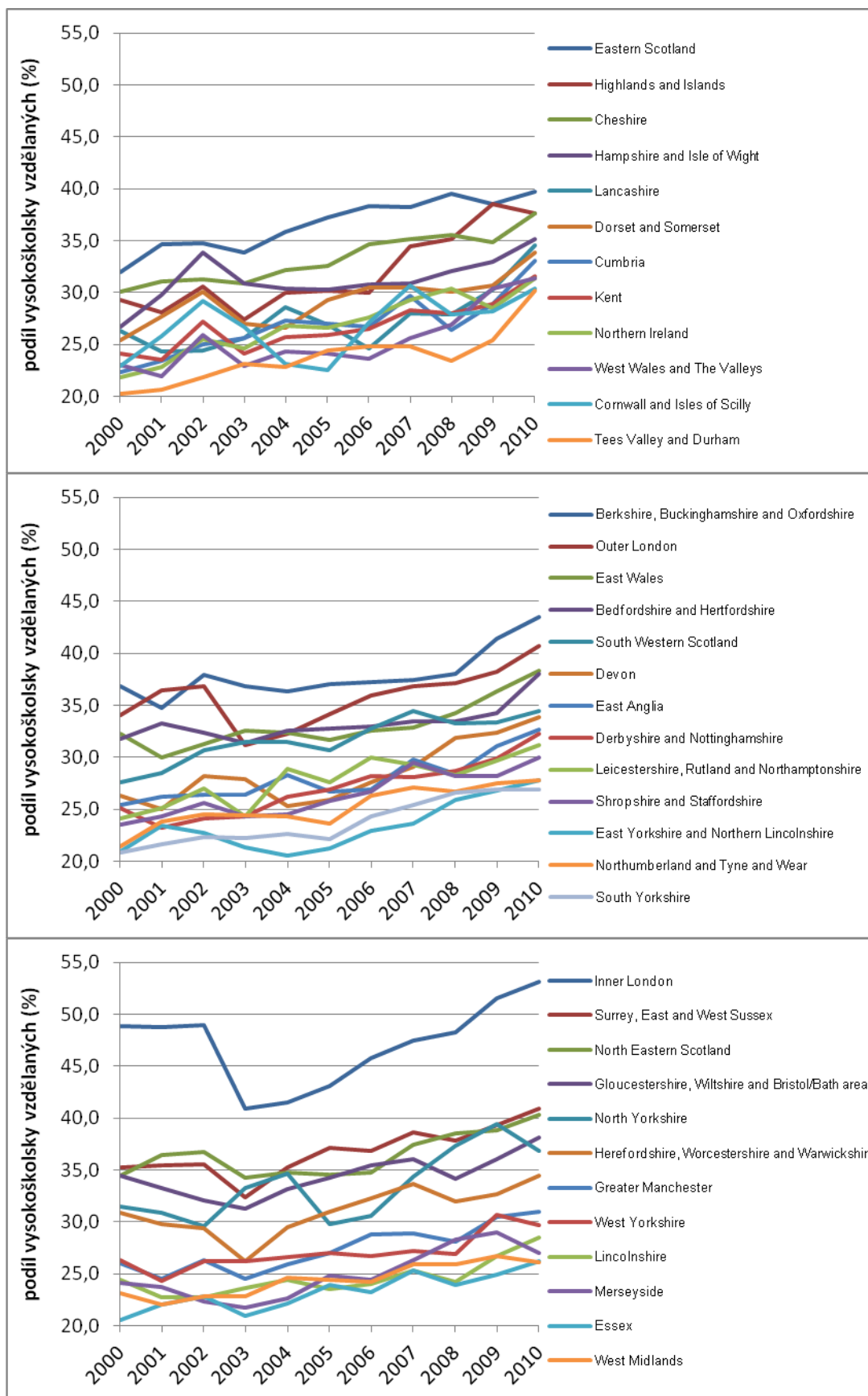

Obr. 24: Graf struktury zaměstnanosti regionů NUTS 2 UK podle hospodářských sektorů v roce 2009 (zdroj: EUROSTAT).

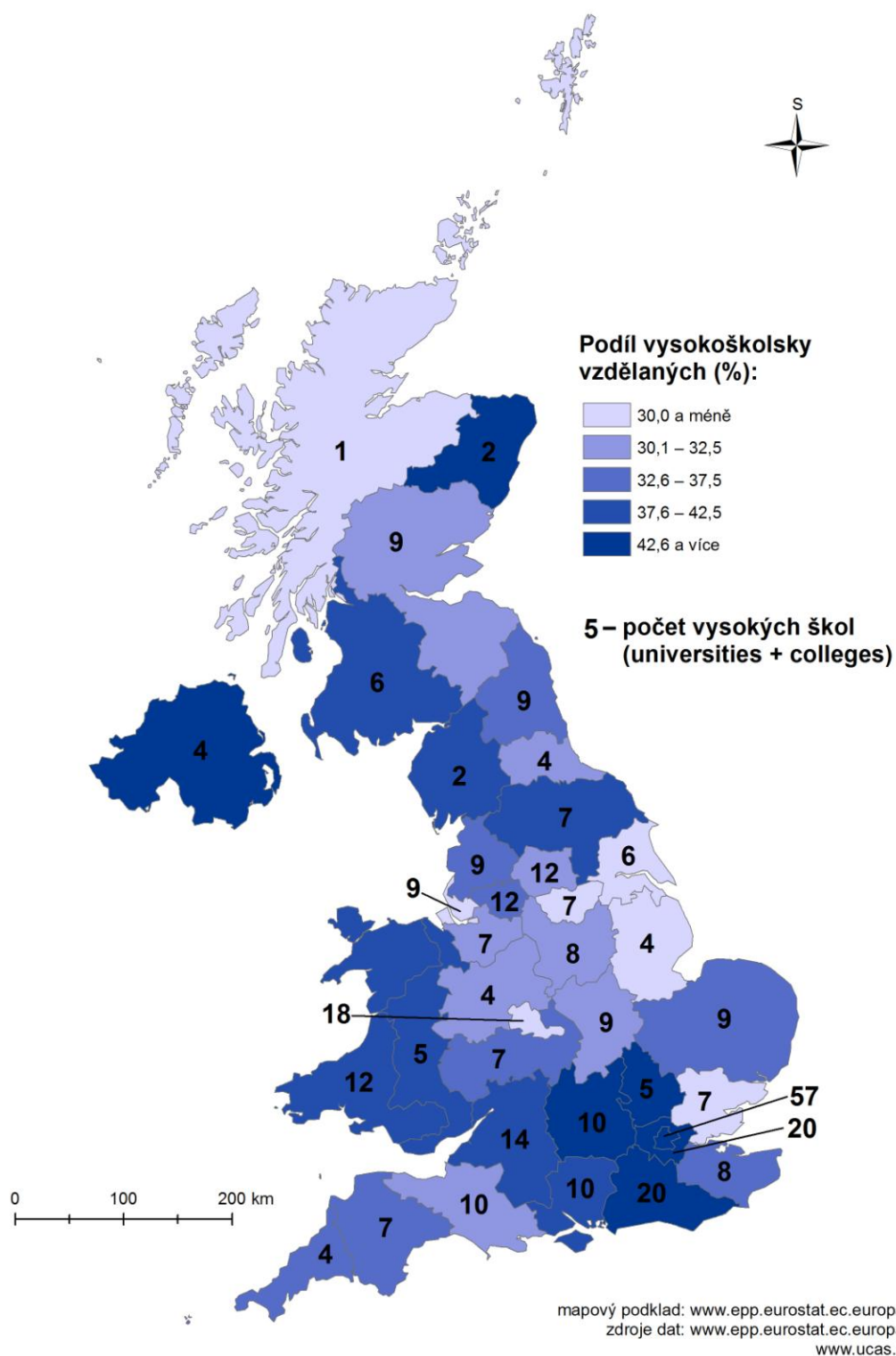
5.2.4 VZDĚLÁNÍ

Statistika vzdělanosti velmi dobře vystihuje vyspělost populace regionu. Nejvíce vypovídající je údaj o podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel ve věkové skupině 25 – 64 let. Ve všech regionech se podíl lidí s vysokoškolským titulem během let 2000 – 2010 zvyšoval (obr. 25). Ani v jednom z třiceti sedmi regionů nebyl v roce 2010 jejich podíl nižší než 25 %. Po celé období byl největší podíl vysokoškolsky vzdělaných v *Inner London*, přibližně polovina celkové populace regionu. Také v druhém londýnském regionu *Outer London* byl jejich podíl větší než 40 %. Dále byl velký podíl v *Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire*, kde se například nachází renomovaná Oxford University, v *Surrey, East and West Sussex* a *North Eastern Scotland*. Největší nárůst podílu obyvatel s vysokoškolským titulem zaznamenal severoanglický region *Cumbria*, až o 10,8 % (z 22,3 % na 33,1 %). Naopak nejmenší nárůst nastal v *Merseyside*, a to jen o 2,9 %. Nejmenší podíl byl v počátečním roce sledovaného období v regionu *Tees Valley and Durham* (20,2 %) a v koncovém roce *West Midlands* (26,1 %; Eurostat, 2013).

Aktuální situace v roce 2012 (obr. 26) naznačuje, že největší podíl obyvatel s vysokoškolským titulem je v *Inner London; Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire; Northern Ireland; Outer London; Surrey, East and West Sussex; North Eastern Scotland* a *Bedfordshire and Hertfordshire* (Eurostat, 2013). Avšak počet vysokých škol (tzv. universities a také college) v některých z těchto regionů dosahuje velmi malého počtu, například v *North Eastern Scotland* jsou pouze 2. Proto nelze mezi těmito ukazateli vysledovat souvislost. Velký počet obyvatel zřejmě vystudoval v jiném regionu (UCAS, 2013).

Obr. 25: Graf vývoje podílu vysokoškolsky vzdělaných osob ve věkové skupině 25 – 64 let regionů NUTS 2 UK v letech 2000 – 2009 (zdroj: EUROSTAT).

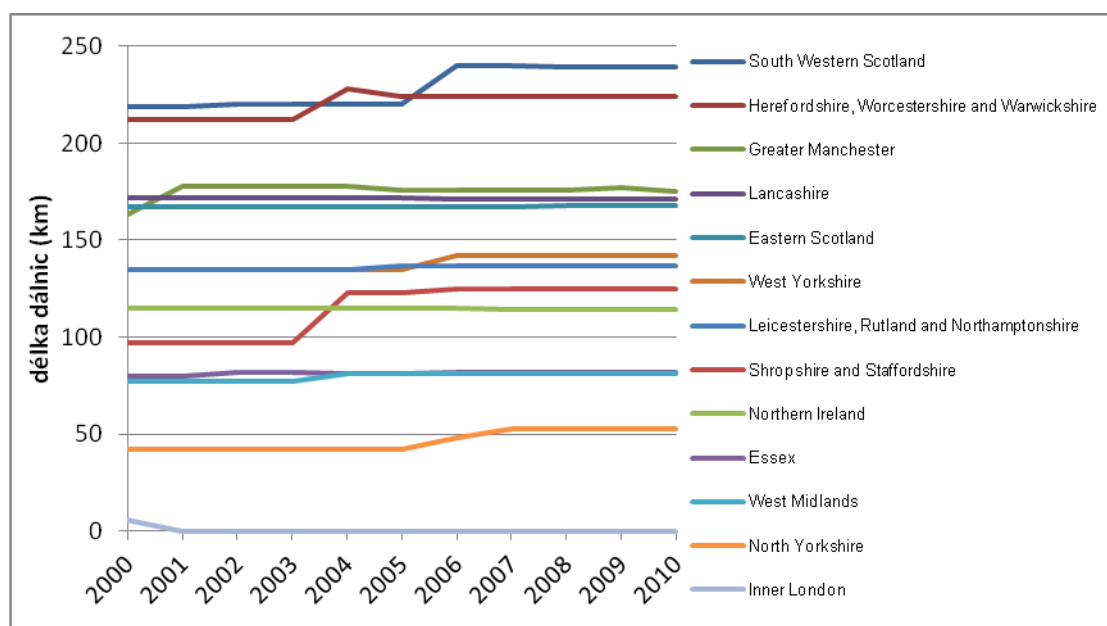
Obr. 26: Mapa podílu vysokoškolsky vzdělaných osob ve věkové skupině 25 – 64 let regionů NUTS 2 UK v roce 2012 a počtu universit a colleges (zdroj: EUROSTAT, UCAS; upraveno v ArcMap 10).

5.3 ÚZEMNÍ DISPARITY

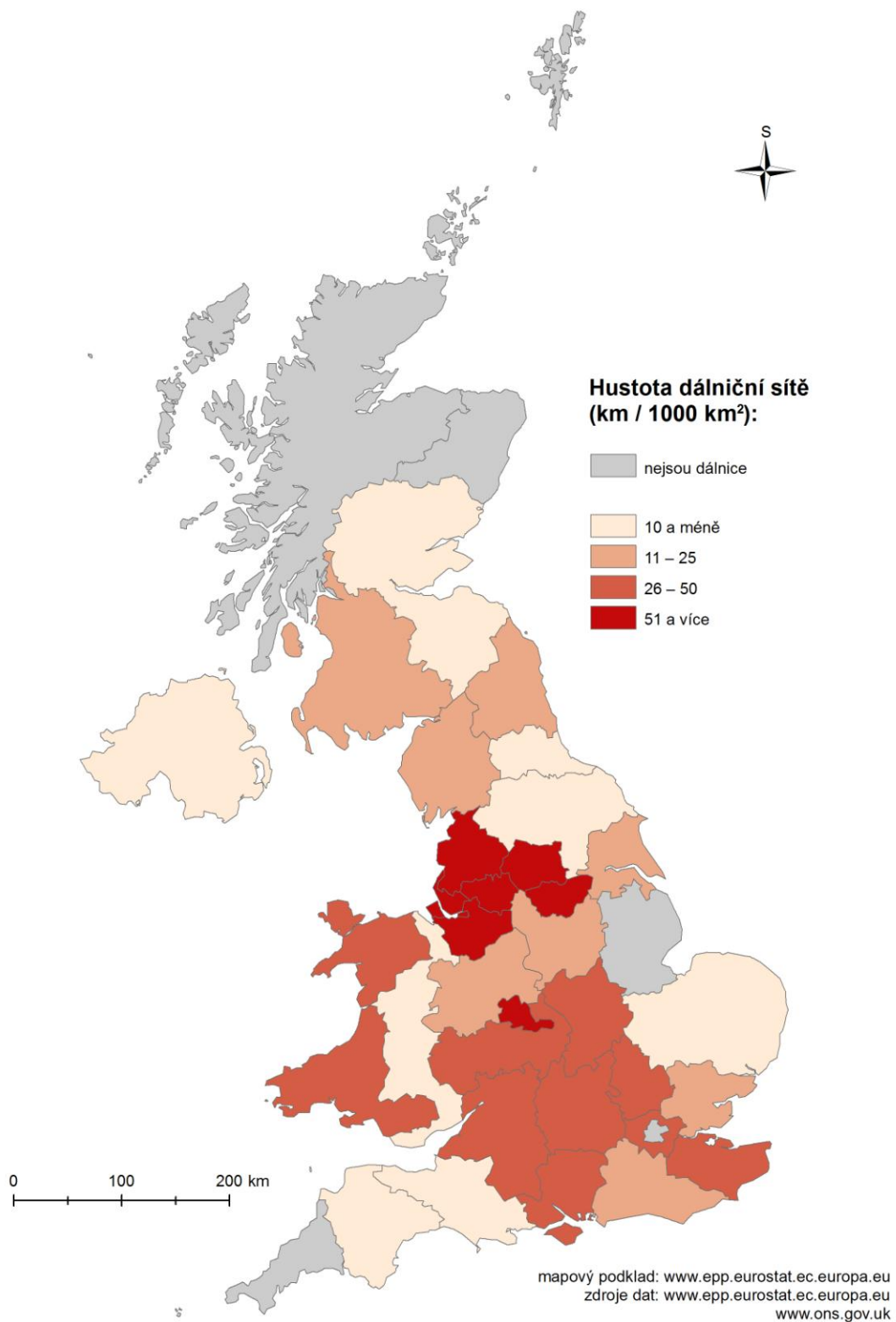
5.3.1 DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

Hustota a kvalita dopravních sítí je jedním z indikátorů nejlépe vypovídajících o vyspělosti státu, potažmo regionu. Na nejvyšší úrovni v tomto směru stojí dálniční síť, která je v UK velmi kvalitní, avšak její hustota se v jednotlivých regionech různí. Ke změně délky dálnic došlo během sledovaného období 2000 až 2010 pouze ve třinácti z 37 regionů (obr. 27). Kromě *Lancashire*, *Northern Ireland* a *Inner London*, kde se délka mírně snížila, se ve všech zbylých dálnice prodloužily (Eurostat, 2013; ONS, 2013).

Z pohledu hustoty dálniční sítě (obr. 28) jsou na tom nejlépe *Greater Manchester* (128 km/1000 km²), *West Midlands* (90 km/1000 km²) a *Merseyside* (87 km/1000 km²), naopak v *Inner London*, *Lincolnshire*, *Cornwall and Isles of Scilly*, *North Eastern Scotland* a *Highlands and Islands* není ani jeden kilometr dálnice (Eurostat 2013; ONS 2013). V Londýně je tomu tak, protože se jedná o hustě zastavené centrum města. Ostatní z těchto regionů můžeme považovat za periferní, jelikož se nachází na okraji státu – ostrova Velká Británie a neleží zde žádné větší města, která by bylo třeba spojit dálniční sítí (Eurostat, 2013; ONS, 2013).

Obr. 27: Graf vývoje délky dálnic v regionech NUTS 2 UK – pouze regiony kde během let 2000 až 2010 došlo ke změně (zdroje: EUROSTAT, ONS).

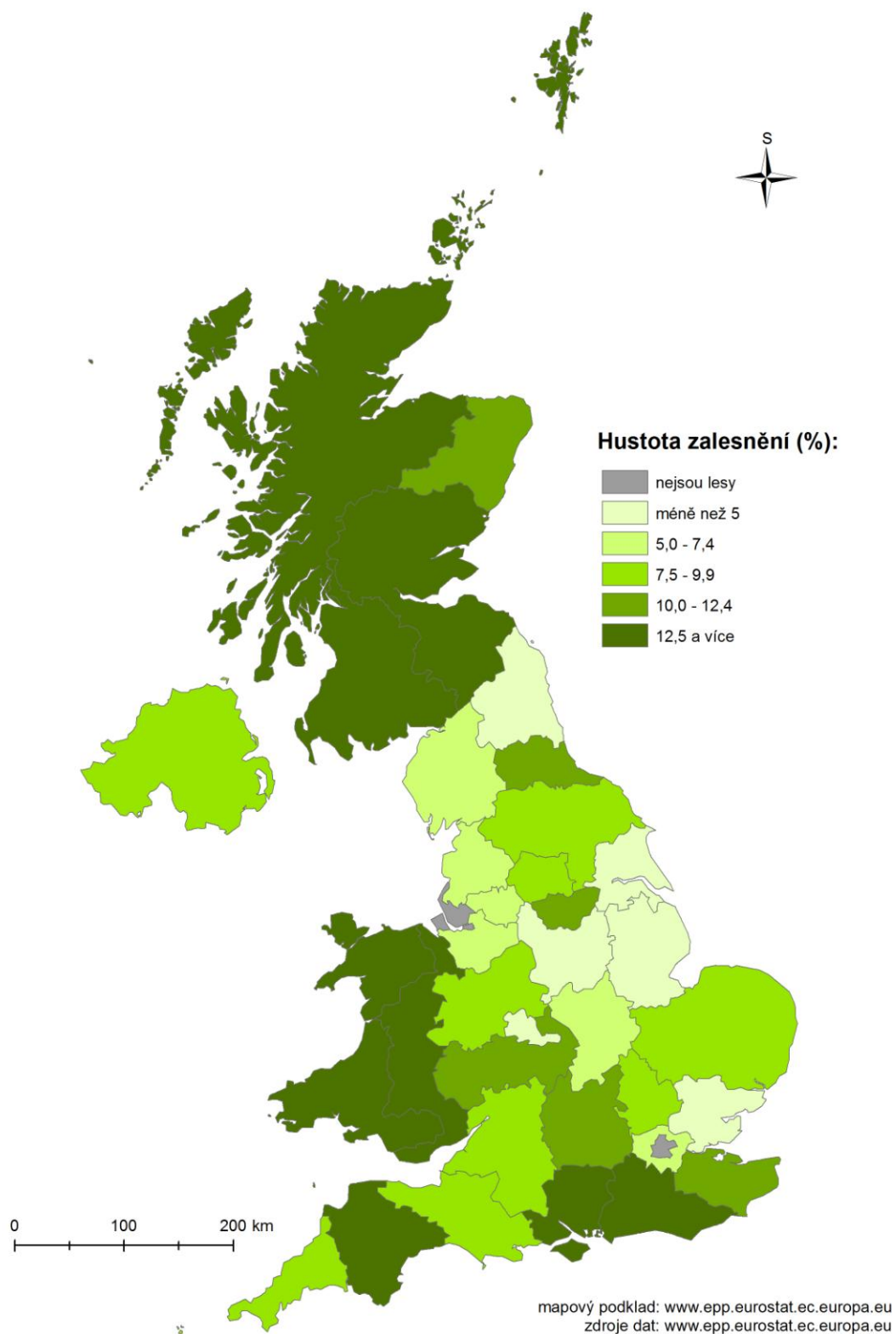

Obr. 28: Mapa hustoty dálniční sítě regionů NUTS 2 UK v roce 2011 (zdroj: EUROSTAT, ONS; upraveno v ArcMap 10).

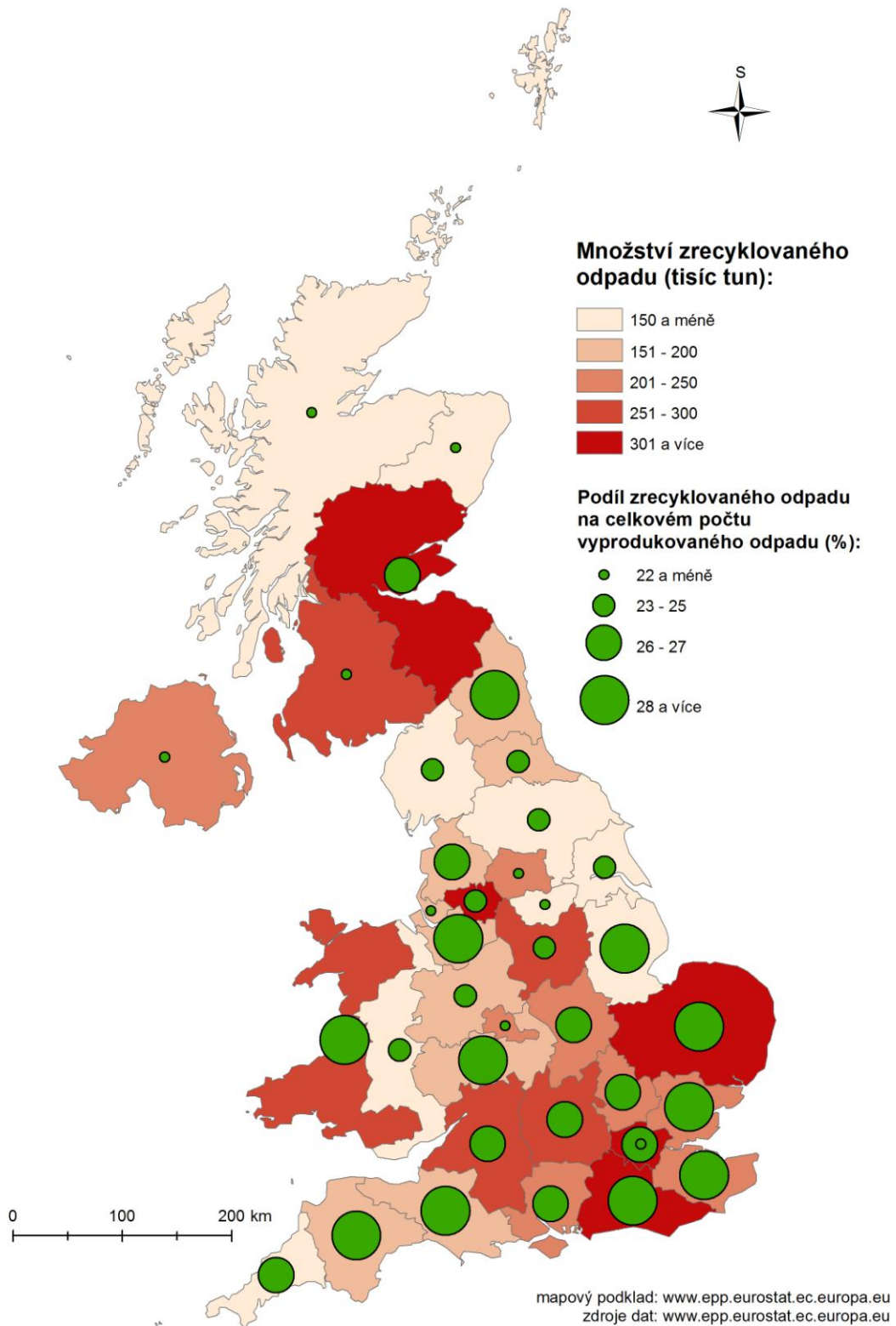
5.3.2 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

V charakteristice sledující regionální disparity v oboru životního prostředí je třeba se zaměřit jak na aktuální ekologickou situaci, tak na aktivity obyvatelstva, přispívající k jeho ochraně. Jako jeden z indikátorů kvality životního prostředí byla zvolena hustota zalesnění regionů, avšak zde je nutno přihlídnout k přírodním podmínkám a zeměpisné šířce. I přesto může tento ukazatel mírně naznačovat, jak se který region chová vůči životnímu prostředí ve směru odlesňování nebo zalesňování. Situace z roku 2009 naznačuje, že zdaleka nejvíce jsou zalesněny regiony Skotska a Walesu, ale konkrétně největší hustotu zalesnění má *Hampshire and Isle of Wight* (21 %) na jihu Anglie (obr. 29). Naopak nejmenší míru zalesnění vykazují regiony východní a severovýchodní Anglie, nejméně *East Yorkshire and Northern Lincolnshire* (2,7 %), pokud se nebudeme o naprosto bezlesých regionech *Inner London* a *Merseyside* (Eurostat, 2013).

Jako aktivita napomáhající k ochraně životního prostředí byla vybrána recyklace odpadu (obr. 30). V roce 2009 byl recyklován největší objem komunálního odpadu v regionu *Outer London*, a to 505 800 tun. Naproti tomu nejméně odpadu bylo v tomto roce recyklováno v *North Eastern Scotland* (60 300 tun). Absolutní hodnoty však nejsou vypovídající, co do zhodnocení ekologické aktivity jednotlivých regionů. Proto je průkaznější podíl množství recyklovaného odpadu na celkovém počtu komunálního odpadu vyprodukovaného. Z tohoto pohledu je nejvíce recyklujícím regionem *Lincolnshire* (29,5 %). Na opačném pólu stojí *Inner London* (13,7 %) a *West Midlands* (17,2 %), to je zřejmě dané konzumním stylem života uvnitř velkých měst Londýn a Birmingham, kdy je hlavní snahou se odpadu zbavit mimo území města (Eurostat, 2013).

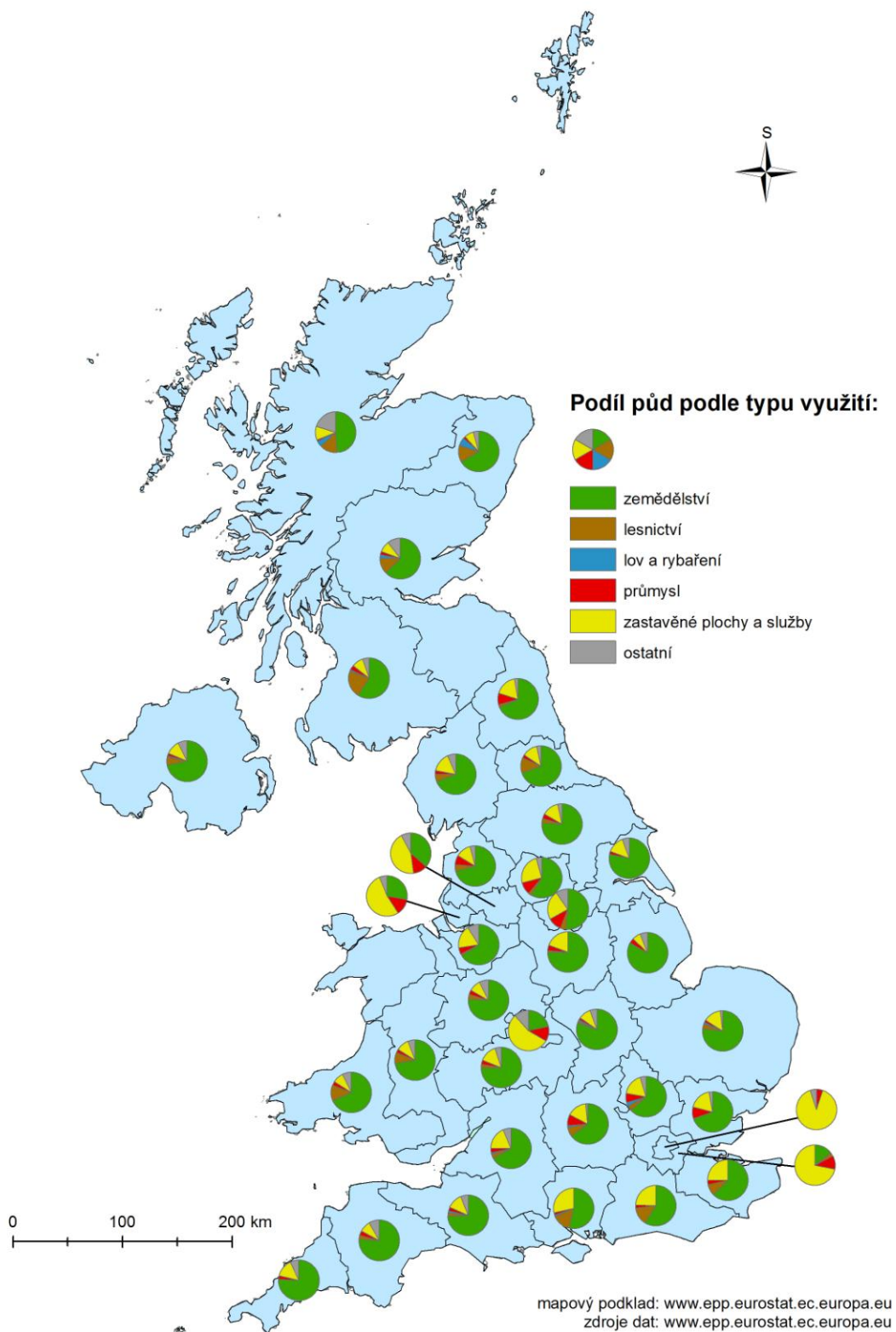
Obr. 29: Mapa hustoty zalesnění regionů NUTS 2 UK v roce 2009 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

Obr. 30: Mapa recyklace komunálního odpadu vyprodukovaného v regionech NUTS 2 UK v roce 2009 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

5.3.3 VYUŽITÍ PŮDY

Územní disparity velmi dobře charakterizuje ukazatel využití půdy. V regionech NUTS 2 UK byla v tomto směru situace velmi různorodá (obr. 31). V naprosté většině územních jednotek měla největší podíl na využívání půdy v roce 2009 zemědělská činnost. Výjimkou jsou pouze malé městské regiony *Inner London*, *Outer London* (oba Londýn), *West Midlands* (Birmingham), *Greater Manchester* (Manchester) a *Merseyside* (Liverpool), kde největší podíl zaujímá plocha sloužící k obytným funkcím a službám. Co se týče největšího podílu ploch sloužících k lesnictví, vede *Highlands and Islands* s 5 809 km² (Eurostat, 2013). Co do ploch pro lov a rybaření jsou na tom nejlépe všechny čtyři skotské regiony. Největší podíl ploch s těžkým dopadem na životní prostředí, tedy průmyslových ploch, je logicky v regionech, v kterých je toto odvětví koncentrováno – *Outer London* a tři regiony na sever od Londýna; *West Midlands*; *Tees Valley and Durham* a regiony středozápadní Anglie *Merseyside*, *Greater Manchester*, *Lancashire*, *West Yorkshire* a *South Yorkshire* (Eurostat, 2013).

Obr. 31: Mapa využití půdy regionů NUTS 2 UK v roce 2009 (zdroj: EUROSTAT; upraveno v ArcMap 10).

7 ZÁVĚR

Při pohledu na celkovou analýzu regionálních disparit UK vyplývá, že ve většině sledovaných charakteristik se situace v regionech NUTS 2 od roku 2000 zlepšovala. Většinou se tak dělo ve všech regionech stejnou měrou, proto se nedá konstatovat, že by zde byla vyvíjena větší aktivita pro podporu slabých regionů. Téměř u všech indikátorů je patrné abnormálně odlišné postavení dvou regionů hlavního města Londýna *Inner London* a *Outer London*, kde se hodnoty pohybují vysoko nad průměrem zbytku státu. Dalším velmi vyspělým regionem se jeví *West Midlands*, kde leží druhé největší město Birmingham. Na opačném pólu se nejčastěji vyskytují skotské regiony, zejména nejsevernější *Highlands and Islands* a také nejvýchodnější části Anglie na poloostrově Cornwall, reprezentované regiony *Dorset and Somerset*, *Devon* a *Cornwall and Isles of Scilly*. Jedná se tedy o regiony na pobřeží ostrova Velké Británie, prostorově velmi vzdálené od center ekonomiky, představující největší města, ležící spíše ve vnitřních částech státního území.

Ze sociálního hlediska z analýzy vyplývá, že největší koncentrace obyvatel je tedy v těch regionech, kde se rozkládají největší města. Zároveň je zde také nejmladší populace, což jasně ukazují hodnoty indexu stáří. Co se týče přirozeného přírůstku, je velmi dobře vidět snižování jeho hodnot všemi směry od Londýna a dále k nejnižším hodnotám v severní části státu. Ukazatel migrace však naznačuje opačný vývoj, jelikož zřejmě docházelo ke stěhování staršího obyvatelstva z center (např. Londýn) do periférií (např. Cornwallský poloostrov). To se také promítlo do hodnot celkového přírůstku obyvatelstva, ale spíše u periferních regionů.

Vývoj ekonomických disparit dobře znázorňuje nástup ekonomické krize v roce 2009. Zejména u hodnot hrubého domácího produktu je jasně patrný pokles právě v tomto roce. Tento jev se sice dotkl kompletně všech regionů, avšak ne všech stejnou měrou. Vyspělejší regiony zaznamenaly prudší pád, než zaostalejší. Rozdíly můžeme vidět také v hodnotách nezaměstnanosti, kde byl vývoj hodnot poměrně individuální v jednotlivých regionech. Avšak společný mají opět nárůst nezaměstnanosti v roce 2009, po kterém následoval u většiny regionů útlum, ale u některých nárůst pokračoval. Celkově se zdá být největší míra nezaměstnanosti tam, kde je největší koncentrace obyvatel. Z hlediska zaměstnanosti podle sektorů se situace všude vyvíjí

podobně, a to tak, že dochází již k pomalému ústupu zemědělství a poměrně prudkému poklesu zaměstnanosti v průmyslu, na úkor prudkého nárůstu pracujících v sektoru služeb. Ve všech regionech se také zvyšuje počet vysokoškolsky vzdělaných osob. Vymyká se opět londýnský *Inner London*, kde je počet obyvatel s diplomem znatelně větší než kdekoliv jinde v UK.

Územní disparity vykazují poměrně specifické výsledky, které nejsou podobné předešlým dvěma typům. Důvodem může být, že nejsou tolik závislé na lidském faktoru. Co se týče dopravní sítě, je již po mnoho let v UK kvalitní a hustá, proto v této oblasti v poslední dekádě k mnoha změnám nedošlo. Na jejich rozložení v rámci státu je ale opět patrná snaha o spojení center, tedy velkých měst. V ekologické politice šetrného zacházení s odpadem, tedy jeho recyklování, je situace různorodá napříč celou Británií. Indikátor využití půd zde slouží spíše doplňkově, protože má na něj velký vliv rozloha regionu. Malé městské regiony mají znatelně větší podíl zastavěných ploch než venkovské.

Celkově by se tedy dal charakterizovat hlavní střed vyspělosti jako region *Inner London* a vedle něj menší centra *West Midlands*, *Merseyside* a *Greater Manchester*. Od těchto dál do všech stran zaznamenáváme pokles hodnot socioekonomické vyspělosti až k nejzaostalejším *Highlands and Islands* a *Cornwall and Isles of Scilly*. Zajímavým fenoménem je *Northern Ireland*, který je sice prostorově velmi vzdálen, dokonce separován, ale dosahuje většinou průměrných hodnot. Pro Británii by tedy měla být stěžejní pomoc zejména skotským regionům přílivem dotací a investic, a tím vyrovnání regionálních disparit na svém území a zajištění svého dosavadního postavení jedné z nejvyspělejších zemí světa.

8 SUMMARY

General development since 2000 indicates an increase of values in most of the indicators. In economic analysis, we can easily identify the onset of the recession in 2009. Also we can see an increase of employment in the service sector at the expense of the employment in the other two spheres of economy.

Socioeconomic analysis of regional disparities of the United Kingdom showed that within the national territory is one main center of advancement represented by region Inner London and free another centers in England – West Midlands, Merseyside and Greater Manchester. As peripheral regions can be identified Scottish Highlands and Islands and Cornwall and Isles of Scilly on the western edge of England.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

AMENDOLA, Adalgiso, Floro Ernesto CAROLEO a Gianluigi COPPOLA. *Regional disparities in Europe*. Salerno, 2004. Discussion Paper. Università degli Studi di Salerno.

BACHTLER, John (2004) : Regional disparities in the United Kingdom, In: Karl, Helmut; Rollet, Philippe (Ed.): *Employment and regional development policy: Market efficiency versus policy intervention*, ISBN 3-88838-231-9, Verl. der ARL, Hannover, pp. 36-49, <http://hdl.handle.net/10419/62294>

British Broadcasting Corporation [online]. 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/>

COE, Neil M. a Andrew JONES. *The Economic Geography of the UK*. London: SAGE Publications Ltd., 2010. ISBN 978-1-84920-089-9.

ČAPEK, Václav. *Regionální disparity v území Italské republiky*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Eurostat [online]. 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

GALVASOVÁ, Iva, Kateřina CHABIČOVSKÁ. Metodické přístupy ke kartografickému zobrazení disparit v krajích. *Regionální disparity: Working Papers* [online]. 2009, č. 4 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0904.pdf

HUČKA, Miroslav, Alois KUTSCHERAURER a Petr TOMÁNEK. Metodologická východiska zkoumání regionálních disparit. *Regionální disparity: Working Papers* [online]. 2008, č. 2 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0802.pdf

HUČKA, Miroslav. Vznik a příčiny územních nerovností. *Regionální disparity: Working Papers* [online]. 2007, č. 1 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0701.pdf

HORÁKOVÁ, Zuzana. *Regionální disparity v území Francouzské republiky*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

KATSAROVA, Ivana. *Regional disparities and Cohesion: What strategies for the future*. Brussels, 2007. Study. Policy Department Structural and Cohesion Policies.

KUTSCHERAUER, Alois. Východiska výzkumu regionálních disparit v územním rozvoji České republiky. *Regionální disparity: Working Papers* [online]. 2007, č. 1 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0701.pdf

Office for National Statistics [online]. 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.ons.gov.uk/ons/index.html>

RICE, Patricia a Anthony J. VENABLES. *Spatial Determinants of Productivity: Analysis for the Regions of Great Britain*. London, 2004. Discussion Paper. Centre for Economic Performance.

SEDLÁK, Adam. *Regionální disparity spolkových zemí SRN*. Olomouc, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

SKOKAN, Karel. Regionální disparity a soudržnost v Evropské unii. *Regionální disparity: Working Papers* [online]. 2007, č. 1 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0701.pdf

The World Bank [online]. 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/>

TULEJA, Pavel. Možnosti měření regionálních disparit – nový pohled. *Regionální disparity: Working Papers* [online]. 2009, č. 5 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0905.pdf

UCAS [online]. 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.ucas.com/>

UK 2005: The Official Yearbook of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. London, 2005. Yearbook. Office for National Statistics.

United Kingdom. *CIA - The World Factbook* [online]. 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>

United Kingdom. *Encyclopedia Britannica* [online]. 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/615557/United-Kingdom>

WISHLADE, Fiona a Douglas YUILL. *Measuring disparities for area designation purposes: Issues for the European Union*. Strathclyde, 1997. Regional and Industrial Policy Research Paper. University of Strathclyde.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Historické země Spojeného království

Příloha 2 – Tabulka členění Spojeného království podle regionů NUTS 2

Příloha 1 – Historické země Spojeného království (zdroj: BRITANNICA, 2013)

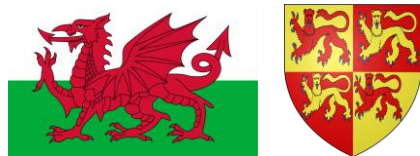

Anglie (England)

rozloha: 130 281 km²

obyvatelstvo: 53 012 456 obyv.

hl. město: Londýn

Wales

rozloha: 20 732 km²

obyvatelstvo: 3 063 456 obyv.

hl. město: Cardiff

Skotsko (Scotland)

rozloha: 77 925 km²

obyvatelstvo: 5 222 100 obyv.

hl. město: Edinburgh

Severní Irsko (Northern Ireland)

rozloha: 14 135 km²

obyvatelstvo: 1 810 863 obyv.

hl. město: Belfast

Spojené království (United Kingdom)

rozloha: 243 073 km²

obyvatelstvo: 63 327 000 obyv.

hl. město: Londýn

Příloha 2 – Tabulka členění Spojeného království podle regionů NUTS 2 (zdroje: EUROSTAT, 2013; ONS 2013).

název regionu	kód	rozloha (km ²)	počet obyvatel (k 1. 1. 2011)
Tees Valley and Durham	UKC1	3 047	1 178 289
Northumberland and Tyne and	UKC2	5 630	1 437 942
Cumbria	UKD1	7 182	493 967
Greater Manchester	UKD3	4 790	2 645 324
Lancashire	UKD4	3 264	1 451 827
Cheshire	UKD6	2 380	1 011 116
Merseyside	UKD7	818	1 355 342
East Yorkshire and North	UKE1	3 658	922 647
North Yorkshire	UKE2	8 325	804 864
South Yorkshire	UKE3	1 552	1 333 483
West Yorkshire	UKE4	2 029	2 261 516
Derbyshire and Nottinghamshire	UKF1	4 790	2 104 530
Leicestershire, Rutland and	UKF2	4 917	1 686 536
Lincolnshire	UKF3	6 102	705 331
Herefordshire, Worcestershire and	UKG1	5 898	1 274 424
Shropshire and Staffordshire	UKG2	6 204	1 529 294
West Midlands	UKG3	902	2 664 458
East Anglia	UKH1	12 749	2 385 592
Bedfordshire and Hertfordshire	UKH2	2 879	1 734 497
Essex	UKH3	3 947	1 743 827
Inner London	UKI1	328	3 104 887
Outer London	UKI2	1 267	4 777 763
Berkshire, Buckinghamshire and	UKJ1	5 743	2 265 640
Surrey, East and West Sussex	UKJ2	5 504	2 712 183
Hampshire and Isle of Wight	UKJ3	4 249	1 890 360
Kent	UKJ4	3 908	1 692 780
Gloucestershire, Wiltshire and	UKK1	7 704	2 364 205
Dorset and Somerset	UKK2	6 209	1 243 716
Cornwall and Isles of Scilly	UKK3	3 636	539 769
Devon	UKK4	6 840	1 146 264
West Wales and The Valleys	UKL1	13 443	1 898 052
East Wales	UKL2	7 782	1 113 183
Eastern Scotland	UKM2	17 951	2 021 088
South Western Scotland	UKM3	13 059	2 303 379
North Eastern Scotland	UKM5	6 498	465 455
Highlands and Islands	UKM6	40 423	448 525
Northern Ireland	UKN0	14 150	1 803 334